

KANAALSTAD

OVER HET GEWONE, HET BUITENGEWONE EN HET ANDERE

KANAALSTAD

OVER HET GEWONE, HET BUITENGEWONE EN HET ANDERE

Met deze publicatie wordt verder gebouwd aan het door Bruno De Meulder en Michiel Dehaene geïnitieerde project Atlas zuidelijk West-Vlaanderen (Anno'02 en Leiedal). Het werk dat in deze publicatie wordt voorgesteld vloeit voort uit de Gebiedstudie *Complete Stad – Machine Stad – Buiten Stad* die door de WVI (West-Vlaamse Intercommunale) en OSA-KULeuven werd uitgevoerd in opdracht van de Provincie West-Vlaanderen en dit in het kader van het Interreg IIIB project Canal-Link. Het ontwerponderzoek is het resultaat van een internationale ontwerpworkshop die door de Provincie West-Vlaanderen, samen met de gemeentes Izegem en Ingelmunster, werd georganiseerd en plaats vond eind februari 2006. De resultaten van deze workshop werden verder ontwikkeld door Kaat Boon, Fabio Vanin, Matteo Ballarin en Michiel Dehaene.

Uitgave	Provincie West Vlaanderen Koning Leopold III-laan 41 8200 Sint Andries
Auteurs	Michiel Dehaene, Kaat Boon
Ontwerponderzoek	Matteo Ballarin, Kaat Boon, Sofie Bullynck, Michiel Dehaene, Dieter Delbaere, Bruno De Meulder, Peter Jenni, Karin Thomsen, Katrijn Persoons, Lynn Staelens, Fabio Vanin, David Vandecasteele, Tom Van Mieghem, Koen Vanneste, Ward Verbakel
Coördinatie	Kaat Boon
Verantwoordelijke uitgever	Provincie West-Vlaanderen
Vormgeving	Kaat Boon, Fabio Vanin
Druk	Provincie West-Vlaanderen
Wettelijke Depotnummer	D/2006/0248/26
Met dank aan	College van burgemeester en schepenen, de stadssecretaris, de communicatie ambtenaar en technische dienst van de gemeente Izegem College van burgemeester en schepenen, de stadssecretaris, de technische dienst van de gemeente Ingelmunster David Vandecasteele en Nancy Meijsmans voor hun deskundige feedback

VOORWOORD

P1

CONTOUREN VAN EEN OPEN STAD IN WORDING

Grijs en verschil

P2

Rooster, vallei en kanaallandschap

P3

EEN PARK IN DE KANAALSTAD

P4

Het buitengewone en het andere

P5

Vier strategieën voor het park

P7

IZEGEM LANGS DE SPOREN EN OP DE KADE

P7

Izegem en het kanaal

P8

Een driedelige strategie

P9

INGELMUNSTER ONDER DE BRUG EN ACHTER HET LINT

P7

Ingelmunster en het kanaal

P8

Bindtekens in een tweeledig landschap

P9

HET GEWONE, HET BUITENGEWONE EN HET ANDERE

P10

Een plek in de nevelstad

P12

Strategische allianties in de Kanaalstad

P13

ENGLISH SUMMARY

P14

Het kanaal Roeselare-Leie heeft een belangrijke rol gespeeld in de industriële ontwikkeling van de streek. Tot op vandaag blijft het kanaal een niet te onderschatten economische functie vervullen. Ondanks het sterk geïndustrialiseerde karakter van de kanaalzone beschikt het gebied toch nog over een aantal open ruimtes en groene zones. Er kan echter niet worden ontkend dat de kanaalzone onder druk staat (o.a. door de vraag naar verdere industriële uitbreiding) en met een aantal problemen wordt geconfronteerd.

Een kwalitatieve revitalisering van de kanaalzone met oog voor de verschillende activiteiten, functies en potenties van het gebied drong zich op. Vanuit het Streekplatform Roeselare-Tielt –ondertussen RESOC Midden-West-Vlaanderen- bestond al in 2000 de vraag om aan een betere ruimtelijke integratie van de kanaalzone te werken.

In 2003 deed zich de opportuniteit voor om de kanaalzone Roeselare-Leie in het Europese Interreg IIIB-project Canal Link op te nemen. Hierdoor konden Europese middelen worden gegenereerd om een gebiedsvisie op te maken voor het kanaal Roeselare – Leie. De gebiedsvisie is uitgewerkt door onderzoekers van de KULeuven en WVI en vormt op vandaag de ruggengraat voor de uitbouw van verdere acties in het projectgebied.

Een eerste actie bestond erin de gebiedsvisie te verfijnen in het deelgebied Izegem – Ingelmunster. Zowel vanuit Izegem als Ingelmunster was er de vraag om de kwalitatieve aspecten van een mogelijke reconversie van een aantal oude industriële zones te bestuderen. Om deze problematiek verder te onderzoeken werd een intensieve achtdaagse workshop georganiseerd, met acht internationale (landschaps)architecten o.l.v. Michiel Dehaene en Kaat Boon van de onderzoeksgroep OSA-KULeuven. De workshop kaderde eveneens in het Europese Interreg IIIB-project Canal Link.

De resultaten van de workshop liggen voor U en bieden een brede waaier aan initiatieven voor de verdere geïntegreerde ruimtelijke ontwikkeling van Izegem en Ingelmunster.

Deze publicatie kadert in de reeks "Gebiedsgericht beleid in de praktijk". Een initiatief van de Gebiedsgerichte Werking van de provincie West-Vlaanderen.

Veel leesplezier bij zoveel creatieve ideeën!

Willy Verledens
Burgemeester Izegem

Patrick Van Gheluwe
Gedeputeerde
Voorzitter stuurgroep Canal Link

Jean-Pierre De Clercq
Burgemeester Ingelmunster

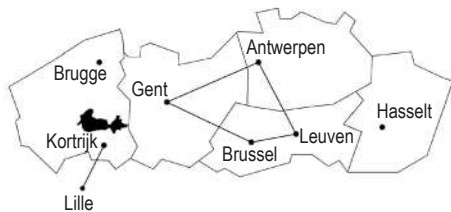

CONTOUREN VAN EEN OPEN STAD IN WORDING

Grijs en Verschil

Wat in een doorsnee stukje Vlaanderen op enkele hectares bij elkaar staat, is vaak zowel onvoorspelbaar als onwaarschijnlijk: het lokaal van de plaatselijke scouts waar door de ouders in de weekends hard aan meegeklust is, een oude silo, een geïsoleerde fermette, het bedrijf met woonhuis van een lokale meubelmaker, een bruin café, een oud kapelletje, het tuinhuis van de burens met een uitbouw voor de duiven, een lokale brandstofhandel, enzovoort. Het Vlaamse territorium lijkt een vrijstaat voor een functionele mix die elke poging om functiemenging te plannen veruit overblijft. In dit gewillige landschap is het vandaag vaak goed wonen en zijn de mogelijkheden voor zelfontplooiing en ondernemerschap onovertroffen. Net zoals grote stukken van Vlaanderen, wordt ook het landschap rondom Izegem en Ingelmunster geleidelijk aan verkaveld tot een bontgeklekt amalgaam van contrasterende ruimteclaims.

Dit landschap is de uitdrukking van een gemoedelijk samenspel van verschillende sferen en tijdsyclus die tot een moeilijk te vatten cocktail worden vermengd. Wonen en werken, weekdag en zondag, geld verdienen en feesten, stedelijkheid en landelijkheid, tractoren en wielertoeristen, natuurliefhebbers en motorcrossers, allen laten zonder grote conflicten hun sporen na in dit landschap. Izegem en Ingelmunster vormen, zoals zoveel half landelijke/half stedelijke gebieden in Vlaanderen, een soort permanent ontluikende stad, een territorium met alle attributen van stedelijk leven maar zonder de uitdrukking van stedelijkheid zoals we die in de stad kennen.

In de overgangsvormen van landelijkheid en stedelijkheid zien we zowel kansen als problemen. In menig opzicht is de gelijktijdige aanwezigheid van stedelijke en landelijke kwaliteiten net wat deze omgeving zo aantrekkelijk maakt - in het bijzonder om er te wonen. Dit landschap is alvast

veel interessanter en veelzijdiger dan de doorsnee suburbane woonomgeving. Maar net zo goed treffen we landelijkheid en stedelijkheid in een destructieve competitie aan, waar stedelijkheid ten koste van landelijkheid gaat en omgekeerd. Zelden komt het tot een boeiende symbiose. Het territorium wordt hoe langer hoe meer overheerst door een staat van grijze onverschilligheid.

Over de flexibiliteit en het ondernemerschap, de mengvormen van stedelijkheid en landelijkheid waar dit landschap blijk van geeft, kunnen we lyrisch doen, en ook de auteurs van dit boekje komen wel eens in die verleiding. De keerzijde van dit gemoedelijke en voortvarende ruimtegebruik is een landschap waaruit een notoir gebrek aan ambitie spreekt; waar de mooie dorpsgezichten zijn verkwanseld zonder dat iemand het door had; waar de honderdjarige overstrooming onderhand elk jaar de verkaveling onder water zet; waar het knappe geheel van industriële panden domweg is afgebroken; waar de lange dreef die het open veld in liep, overwoekerd is door de vermenigvuldiging van eindeloos gevarieerde maar in wezen banale ruimteclaims. Niets weerstaat de gestage en onverschillige consumptie van dit landschap. Wat we zonet als wonderlijke functiemenging beschreven, is in menig opzicht de uitdrukking van een pijnlijk onvermogen om collectieve keuzes te maken die verder reiken dan de logica van nut en noodzaak. Dit landschap is vooral de optelsom van individuele wensen die zich netjes binnen de kavel, achter de Colstrop schutting of de troosteloze, te hoog opgeschoten eeuwig groene cipressenhaag afspelen. Alle investering en ondernemerschap ten spijt, is hier sprake van een vorm van collectieve verwaarlozing, van een gebrek aan zorg voor plekken die over een lange tijd zijn gegroeid, voor de leefomgeving die in samenspraak tot stand komt en gedeeld gebruikt wordt.

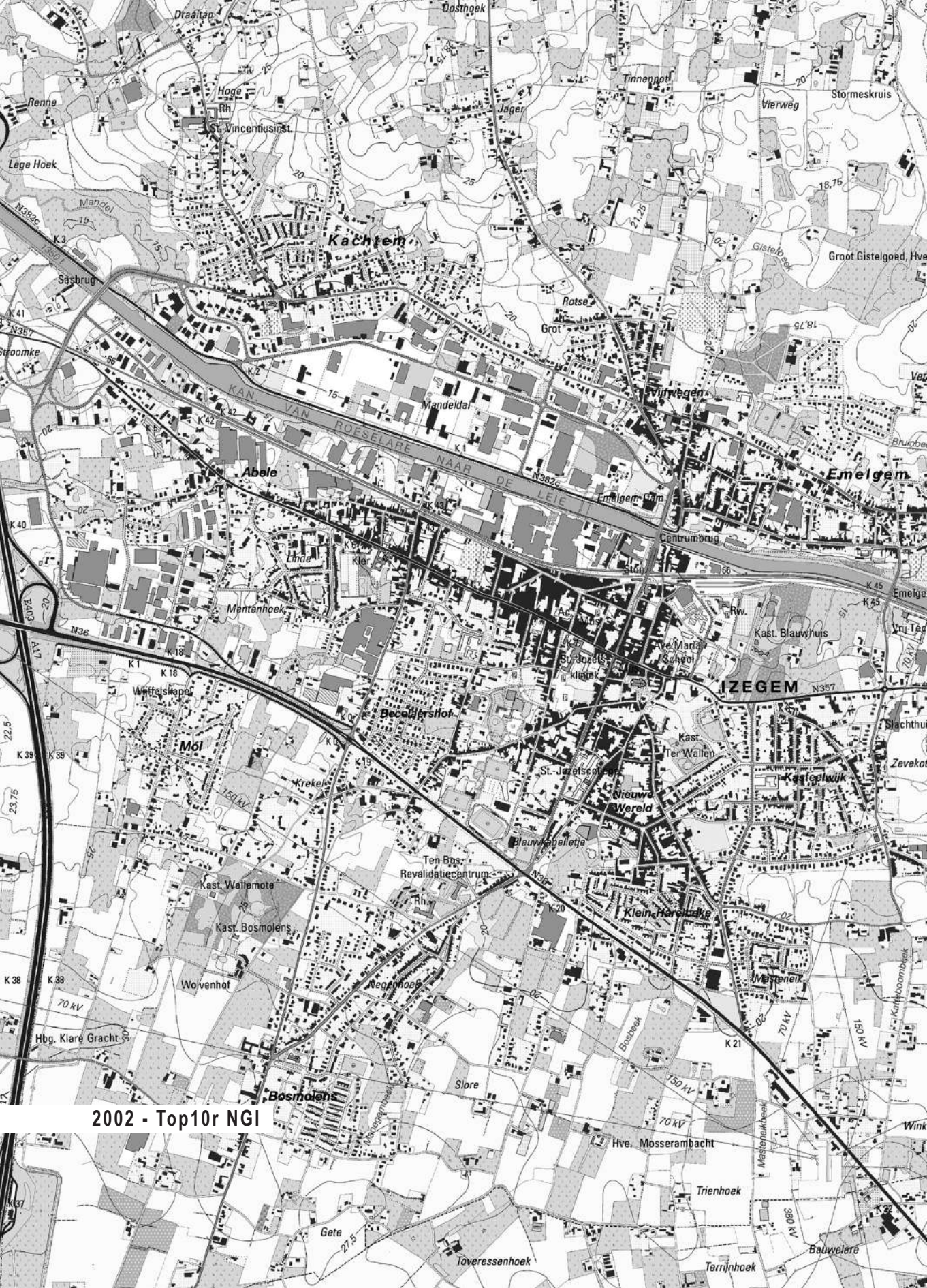
Bij deze gedeelde ruimtes horen niet enkel de traditionele publieke ruimtes waar het representatieve leven in het dorp werd opgevoerd, zoals het dorpsplein van Ingelmunster of de markt van Izegem. In het vernetwerkte territorium is de klemtoon verschoven en werken verschillende kernen samen in een half stedelijke/half landelijke constellatie van knopen en verbindingen. Daardoor vind je uitdrukkingen van grootstedelijkheid in gemeenten die al bij al redelijk klein zijn gebleven. Zo heeft Izegem zijn in Vlaanderen wereldberoemde hip-hop scène en kun je in de gemeentelijke feestzaal van Ingelmunster een optreden van De la Vega bijwonen. In de netwerkstad is er meer ruimte voor een technische school, een designwinkel enzovoorts, omdat een breder verstedelijkt gebied meespeelt. Wat binnen de oude gemeentegrenzen de achtertuin was, kan vandaag centraal liggen in een groter verstedelijkend gebied.

De ontwerpvoorstellen die u in dit boekje vindt, gaan op zoek naar manieren om in de rijkgeschakeerde verkavelde

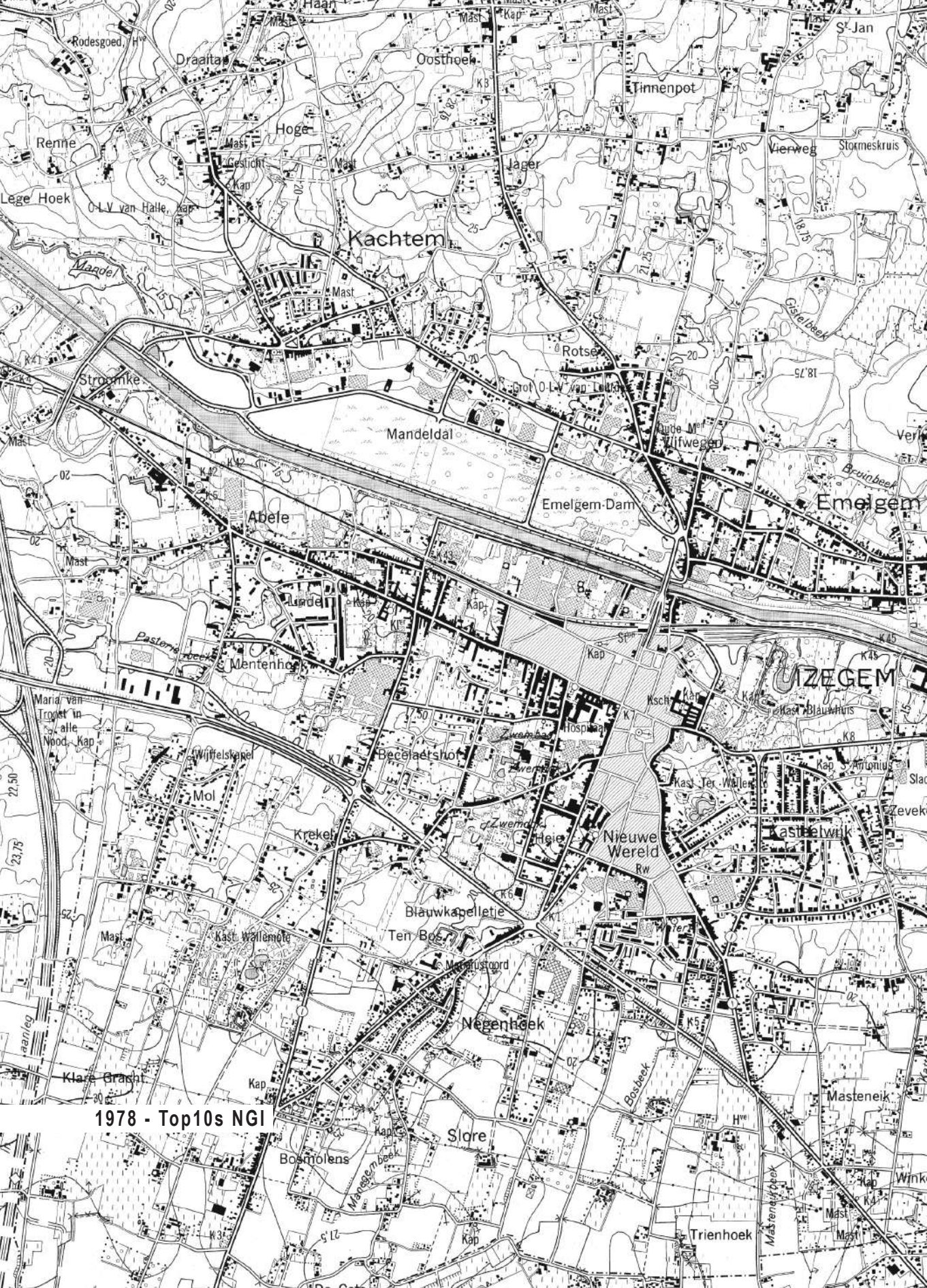
werkelijkheid van dit stukje West-Vlaanderen met die 'gedeelde' kant van het territorium om te springen. Daarbij komen twee grote opgaven in beeld, waarbij respectievelijk de 'uitzondering' en de 'regel' het uitgangspunt zijn. [1] De uitzondering: de introductie van ruimtes die aan de reproductie van het alledaagse en het banale ontsnappen, ruimtes die de uitdrukking zijn van een vernieuwd verenigingsleven, ruimtes waar niet de weekdag maar de feestdag de voorrang krijgt en waar allerlei vormen van recreatie en vrijetijdsbesteding enkele dagen per week de lucht anders kleuren. [2] De regel: veredeling van de slordig verkavelde stedelijke ruimte tot een coherente structuur, door de ontwikkeling van specifieke passtukken die de resterende, vaak moeilijk te ontwikkelen ruimtes en de strategische herontwikkelingslocaties niet zomaar consumeren maar met de nodige zorg inschrijven in een gemeenschappelijk ruimtelijk verband. Voor beide opgaven gaat het om een zoektocht naar die eigenzinnige vormen van stedelijkheid en landelijkheid die bij dit stuk van de vernetwerkte rasterstad horen en bijdragen aan een open stad in wording.

2002 - Top10r NGI

1978 - Top10s NGI

1911 - ICM 3

Het Hooge

Cachtem

hoek

Kapelleken ten Abeele

Abeele

Heulenhoek

Den Brabander

Station

Emelghem

ISEGHEM

Pastorie

Ch. d. Mele baron
d. Mele P. de Goy

Krukel-mote F^{me}

Dish-hofstede F^{me}

Boschmolen

Wanhaver beke
F^{me}

Heer Andries F^o

Winkelhoek

1850 - Vandermaelen 25

d'Hoogte

Borne N° 30

Bois

Ingelmunster

Hatte kapel

Borne N° 31

Deer hond

La Porte Bleue

Ingelmunster

Het moleken

Den Sleutel van Vlaanderen Ch.

Borne N° 32

Verbind. Oude

Station

La Chap. Cab

Borne N° 33

Goed ter poorte F.

La Croix Cab

Doorn molen

La haute grotte

Borne N° 35

Den Haer wind
Bakkerie

Het Witte Poort Cab.

N.D. de Bon Secours

La Belle Vue Cab

de Kerk Cab

Goed te Dier Acker F.

Lampetten

Zwarte hoek

t' Goed ter poorte F.

Lente Acker

Warande

Bosch

Walle bragmolen

Klappel hoek

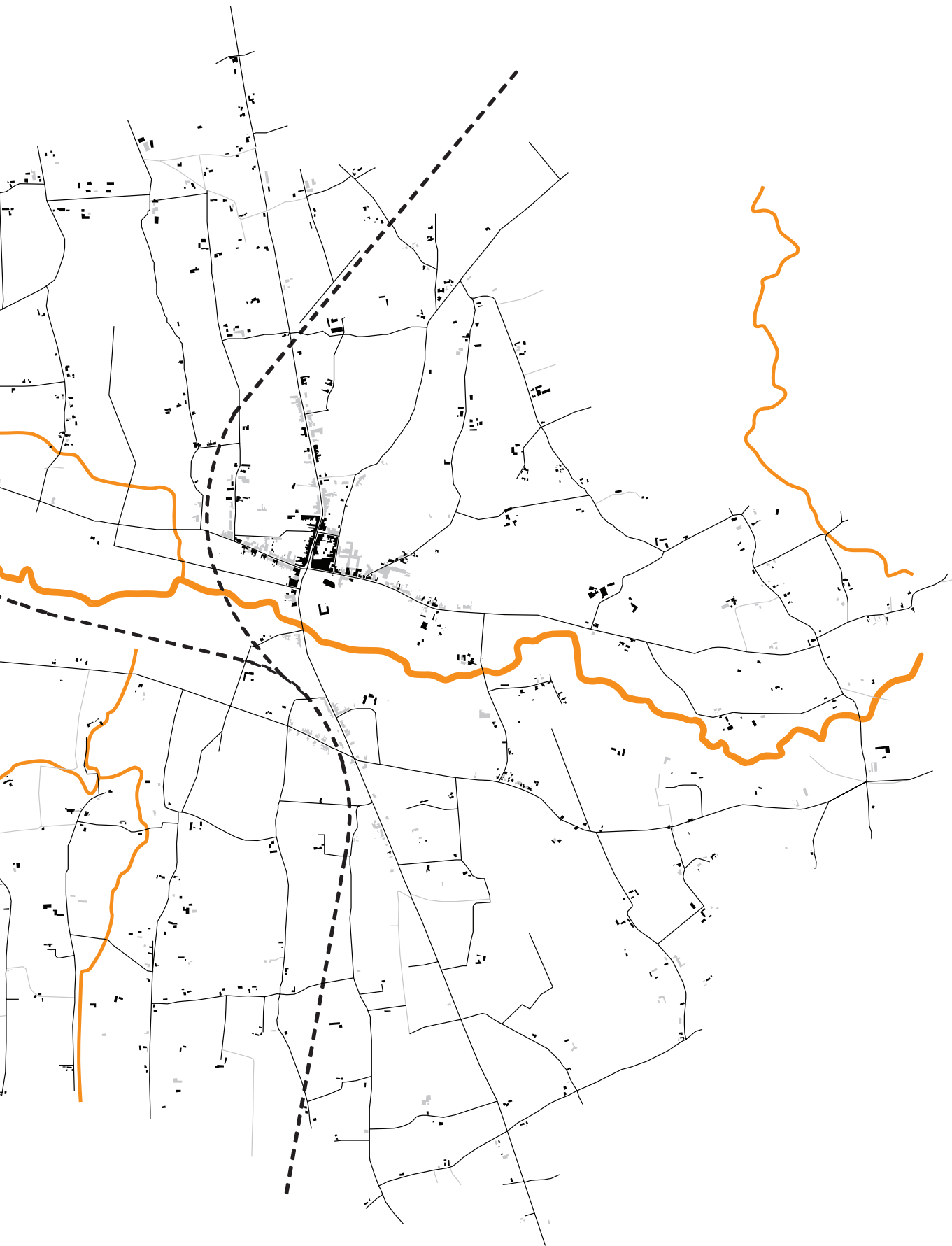

1750 - Graaf de Ferraris

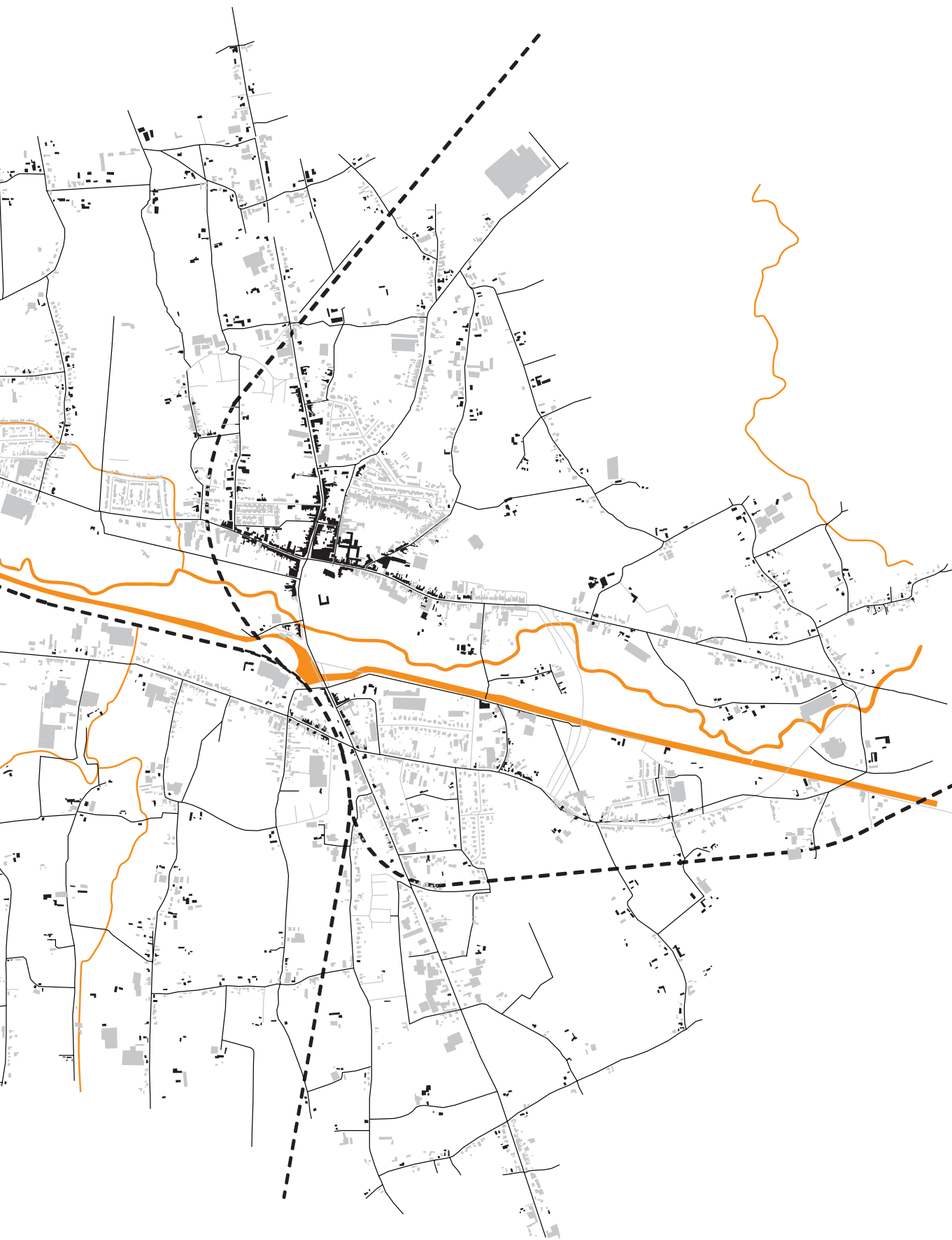

1850 - 1911

1911 - 1978

1978 - 2002

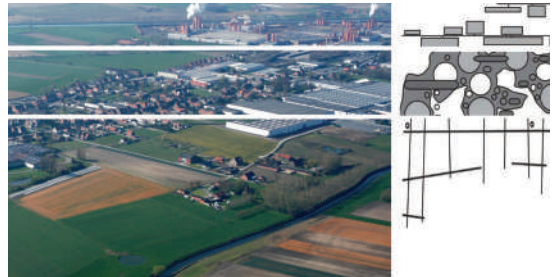

Rooster, Vallei, Kanaallandschap

De algemene indruk die het verstedelijkte gebied tussen Izegem en Ingelmunster nalaat, is er één van verwarring en fragmentatie. Er zijn de grote structurele lijnen van spoorwegen, kanalen en steenwegen, maar geen van alle geeft aanleiding tot een eenduidige en heldere lectuur van het territorium. In de 'Canal-link gebiedstudie' die aan de hier gepresenteerde workshop vooraf ging, is om die reden niet op structurele hoofdlijnen ingezet, maar werd een andere piste gevolgd. De globale stedelijke structuur werd geïnterpreteerd en uiteindelijk hertekend als het samenspel van een aantal parallelle landschappen die als de ruimtelijke uitdrukking van overlappende maar intern coherente reproductielogica's gelden. Er is het residentiële landschap van woonlinten, scholen, bakkers en slaggers, supermarkten, de muziekschool, de stadsbibliotheek, het zwembad en voorzieningen allerhande. Er is de industriestad die zich historisch op kanaal en spoor richtte, maar zich in toenemende mate binnen de wijldertakten structuren van de geclusterde bedrijventerreinen afspeelt. Er is het landschap van de versnipperde landbouw, dreven en kapelletjes, bomenrijen en hofsteden die door de voortschrijdende verstedelijking uit verband worden gespeeld. Elk van deze landschappen wordt volgens een eigen logica aangemaakt. Ze staan soms op gespannen voet maar glijden door de band koudweg naast elkaar heen. In de gebiedstudie werd een reeks projecten geformuleerd, 17 in totaal, die een strategische bijdrage kunnen zijn tot het doorontwikkelen van deze parallelle landschappen tot volwassen stadsbeelden voor een open vernetwerkte stad. Het residentiële landschap moet een 'complete stad' worden waar alles aanwezig is om goed te wonen, de industrie vormt de ruggengraat van een geoliede 'machine stad' en het recreatieve ommeland is de onderlegger voor de 'buitenstad'. Drie projecten uit de reeks van 17 die in deze gebiedsstudie werden geformuleerd waren de directe aanleiding voor de workshop waarvan de resultaten in deze publicatie worden voorgesteld.

De hoge graad van fragmentatie en de verwarde indruk die het gebied rond Izegem en Ingelmunster nalaat, nemen niet weg dat het wordt gekenmerkt door een grote regelmaat. De globale opbouw van het territorium is het best te begrijpen als een ruraal stelsel van wegen en paden dat geleidelijk is 'versteend' tot een stedelijke structuur. Het bredere territorium is doortrokken van langse en dwarse lijnen die een soort gedeukte roosterstructuur vormen. Dit in oorsprong rurale rooster vormt de basislaag waarin het hoger beschreven spel van flexibele en gemoedelijke verstedelijking werd en wordt gespeeld. Dit rooster is door de voortschrijdende verstedelijking op vele plaatsen zwaar aangetast. Het blijft echter de belangrijkste bron van continuïteit tussen de aaneensluitende verstedelijkte delen onderling en tussen deze stedelijke patronen en de nog grotendeels open velden rondom. Vooral de lijnen loodrecht op het kanaal lopen vanuit

het open veld tot ver in de verkavelingen door en andersom. Op de Vandermaelen kaarten uit het midden van de 19e eeuw vinden we een fijnmazig netwerk van hoofd- en bijwegen terug dat in enigszins vertimmerde vorm ook op de hedendaagse stafkaarten terug te vinden is.

Lang voor er sprake was van een kanaal, is dit regelmatige rooster dooraderd door de Mandel en de beekvalleien die het territorium draineren. De afwisselende structuur van beken en wegen loodrecht op de vallei van de Mandel bepaalt de historische maat en oriëntatie van het rooster. Op de Mandelvallei lopen de roosterlijnen stuk. Enkel ter hoogte van de bruggen, en die zijn uitzonderlijk, lopen de noord-zuid-lijnen uit het rooster over de vallei heen door. Deze uitzonderlijke punten zijn niet toevallig de plekken waar je de historische nederzettingen terugvindt. De Mandelvallei bundelt de keten van stadjes en gehuchten die net buiten de meersen tegen de vallei aanschurken. Verder had de vallei in hoofdzaak een ondersteunende functie voor de landbouw. Tot ver in de negentiende eeuw werkte de vallei als het functionele complement van het rurale rooster, waar het vlas werd geroot en het linnen gebleekt, waar kleine boten de aan- en afvoer van grondstoffen verzorgden voor de in hoofdzaak textielgebonden ambachtelijke nijverheid. Daarnaast vind je vanouds in de vallei een aantal adellijke domeinen; wie de investering kon opbrengen om de nodige draineringswerken uit te voeren, vond in de natte gronden van de vallei een stuk territorium dat vrij makkelijk te claimen was.

Met de introductie van een spoorlijn in de vallei tussen 1845 en 1847 zet de industrialisatie van het territorium zich door. De vallei wordt helemaal op zijn kop gezet wanneer in 1862 de bouw van het kanaal wordt aangevat. Aanvankelijk zijn deze grote werken vooral een manier om werk te verschaffen aan een verpauperde bevolking, maar met enige vertraging wordt op beide oevers van het kanaal een industriële lijnstad opgetrokken. Tussen 1967 en 1980 wordt de breedte van het kanaal zowat verdubbeld om de tonnenmaat die het kanaal aankan van 300 tot 1350 ton te verhogen. De industrie verplaatst zich uit de stedelijke kernen en wordt in gespecialiseerde bedrijventerreinen ondergebracht. Ook vandaag wordt de industriële functie van het kanaal nog verder uitgebouwd. W&Z plant de verhoging van de dorpsbrug in Ingelmunster. Deze vormt het laatste obstakel om de containerterminal die op de grens van Izegem en Roeselare wordt gebouwd toegankelijk te maken voor schepen met stapelhoogte van drie containers. Sommige stukken van de industriële stad zijn echter tot op de draad versleten en liggen te wachten op een ander gebruik.

Ooit was de Mandelvallei structureel in het territorium ingebed. De industriële ontwikkeling van de streek heeft daar grondig verandering in gebracht. De vallei werd een vrijplaats voor de nieuwe ruimteclaims die in deze context ontstonden.

De structuur van de vallei, niet in het minst haar relatief horizontale verloop, maakt het gemakkelijk om het territorium met een spoor en waterverbinding uit te rusten. Het resultaat is echter dat de plaats van de vallei in de ruimere structuur van het ommeland radicaal is veranderd. Structurele inbedding is geruild voor een ontkoppeling. De organisatie van dit industriële landschap steekt scherp af tegenover de fijnmazige structuur van de endogene reproductielogica die in het rurale rooster geldt. Het is de vrucht van kapitaalsintensieve en in zekere mate (alvast wat de infrastructuur betreft) exogene investering in contrast met de incrementele endogene logica die in het rooster overheerst. Het industriële landschap vormt een lineair stuk verstedelijking dwars op het rooster dat zich door de jaren heen met grote voortvarendheid regeneert en heruitvindt. De periodieke transformatie van dit landschap volgt de kapitaalscycli van de moderne bedrijfsvoering en technologische vernieuwingsdrang.

De contour van de vallei is nog goed voelbaar maar is de omhullende geworden van een soort langerekt enclavelandschap dat zich rondom de lijnen van spoor en kanaal, tussen de langse woonlinten in, heeft ontwikkeld. Wat ooit de meersen van de Mandel waren, zijn door de aanleg van spoor en kanaal tot langerekte lensvormige ruimtes verknijpt. Je vindt resten van de meersen aan beide zijden van het kanaal terug. De oude meersen vormen deelruimtes die een soort eigenstandige ontwikkeling gekend hebben. De twee grote bedrijventerreinen in Izegem aan weerszijden van

< rooster en vallei / *grid and valley*

< rooster en kanaallandschap / *grid and canalscape*

het kanaal vormen hier wellicht de beste illustratie van. De industriële ontwikkeling heeft met de historische ontwikkeling van de vallei enkel gemeen dat bouwen in de uiterwaarden van de Mandel de nodige voorbereiding aan infrastructuur- en draineringswerken vergt. Dat was al zo voor de adellijke domeinen die met de industrieterreinen de ruimte van de vallei delen. Het terrein ligt vrij voor bebouwing, maar er is wel een soort voorinvestering nodig om ontwikkeling mogelijk te maken.

Grote delen van de Mandel werden ten behoeve van de industriële ontwikkeling overkluisd. Toch zijn enkele fragmenten aan deze industriële logica ontsnapt. Die fragmentarische stukken Mandel hebben soms het karakter van een open riool maar op andere plaatsen vinden we verrassende, verstilde stukjes natuur terug die door verstedelijking zijn omspoeld. De geheel eigen morfologie van woon- en werklandschappen, doorspekt met een groen relictlandschap, willen we doorheen deze publicatie als 'kanaallandschap' aanduiden. Deze structuur zit grosso modo ingeschreven in wat historisch de Mandel en haar meersen waren. Zoals de vallei een soort foutlijn was in de regelmaat van het rurale rooster, is het kanaal vandaag een vouwlijn waarin ruimte ontstaat voor een eigenzinnig landschap dat zich in de plooi van de vallei ontwikkelt. In de lensvormige enclaves tussen spoor, kanaal en Mandel treffen we een ruimtelijke logica die vreemd is aan de rest van het territorium en er als het ware haaks op staat.

Het kanaallandschap neemt een centrale plek in het territorium in en is er de economische ruggengraat van. In vele opzichten functioneert het kanaal echter als de achterkant van de aanpalende gemeentes. Het kanaal is er een ruimtelijk obstakel dat de gemeente opdeelt in een noordelijk en zuidelijk deel en enkel via een te hoge brug kan worden overgestoken. In het beste geval functioneren de ruimtes langs het kanaal als de marge van zowel de stedelijke als de landelijke kant van dit territorium. Enkel langs het jaagpad en op een aantal gekoesterde vissersspots is de potentiële kwaliteit van dit vreemde kanaallandschap vandaag reeds tastbaar aanwezig. Je kunt er ongestoord een sigaretje roken of met de mountainbike een aantal jumps uitzetten. Maar door de band treffen we in de ruimte rond het kanaal niet meer aan dan een interne perifere conditie.

De hier geschetste driehoeksverhouding tussen rooster, vallei en kanaallandschap vormt de rode draad door de projecten die in de workshop werden uitgewerkt. Alle projecten richten zich op de ruimte rond het kanaal tussen Izegem en Ingelmunster. Stuk voor stuk gaan ze in op de relatie van deze gemeentes tot het kanaal en, via het kanaal, tot elkaar. In elk van de projecten wordt de relatie tussen rooster en vallei, tussen rooster en kanaal, tussen kanaal en vallei, in vraag gesteld, geamendeerd en opgeladen. Deze oefeningen komen neer op de verdere articulatie van het kanaallandschap en dit in twee

richtingen. Enerzijds willen we de uitzonderlijke positie van de kanaalruimte in het territorium versterken en het eigenzinnige karakter ervan ten volle uitspelen. Concreet neemt dit de vorm aan van een project voor een regionaal park tussen Izegem en Ingelmunster. Anderzijds zoeken we juist een betere aansluiting tussen het kanaallandschap en het omliggende rooster. Dit deel van de opgave is erop gericht dit park plaatsen in het ruimer verband van de stedelijke agglomeratie en dit zowel door lokale ingrepen op microniveau als door meer structurele ingrepen in de infrastructuur en publieke ruimte van de aanpalende gemeentes. Alle samen zijn deze geformuleerde projecten op te vatten als bijdragen aan een structurele visie op de ontwikkeling van de betreffende gemeentes en de plaats van het kanaal daarin.

De geformuleerde projecten vallen uiteen in drie grote hoofdstukken.

1. Het ontwikkelen van een bijzonder stuk in het kanaallandschap tot een park voor de streek. De voorstellen geformuleerd in het hoofdstuk 'Een park in de kanaalstad' zetten een omgeving op kaart die niet alleen qua dimensie van de rest van het territorium verschilt, maar ook op een andere manier wordt opgevat, als een plek van zondags vermaak in scherp contrast met de utilitaire logica in de rest van het kanaallandschap.

2 & 3. Het herijken van de relatie tussen het kanaallandschap en het omliggende rooster. In deze hoofdstukken gaat het om het definiëren van randen, bruggen, paden en passages, van momenten van overlap met de twee gemeenten en de buitenstad. Bij middel van concrete ontwerpvoorstellen wordt de relatie van het stedelijk weefsel tot de kanaalstructuur opnieuw gedefinieerd. In hoofdstuk twee maken we die oefening voor Izegem, in het derde hoofdstuk voor Ingelmunster.

< kanaallandschap als samenspel van groene en industriële enclaves / canalscape as composite of green and industrial enclaves

EEN PARK IN DE KANAALSTAD

Het buitengewone en het andere

Tussen Izegem en Ingelmunster liggen midden in het kanaallandschap een aantal groene fragmenten die aan de dominante industriële reproductielogica zijn ontsnapt. Kasteeldomeinen en natte landbouwgronden getuigen van een vallei die maar moeilijk afleesbaar is. Over de hele lengte van het kanaallandschap tussen Izegem en Ingelmunster vinden we – met enige moeite – voormalige valleigronden terug. Deze gronden liggen ingesloten tussen de waaierende parallelle lijnen van Mandel, kanaal en spoor, en verkeren in een permanente staat van onzekerheid. Ze zijn ruimtelijk overgedefinieerd, maar functioneel ondergeprogrammeerd. Ze zijn centraal gelegen, maar worden marginaal gebruikt. Het stuk Mandelvallei in het centrum van Ingelmunster vormt hier een uitzondering op. In belangrijke mate kunnen we dit verklaren door de aanwezigheid van het Kasteeldomein in Ingelmunster dat van ouds al een obstakel vormt in de ontwikkeling van het kanaal. Bovendien was tot vrij recent de noordelijke oever van het kanaal tussen Izegem en Ingelmunster gereserveerd voor de bouw van een expressweg (N382) die aan de noordzijde van het kanaal voor een vlotte verbinding met de E17 moest zorgen. Nu er een definitieve beslissing is om deze weg niet binnen dit tracé te realiseren ligt hier een uitzonderlijk stuk groen kanaallandschap, een uitzondering binnen de uitzonderlijke reeks objecten en sferen die in de ruimte langs het kanaal aaneengeschakeld zijn.

Dit bijzonder stuk kanaallandschap zou echter veel meer kunnen zijn dan een weerbarstig maar in wezen passief landschapsrelict. We pikken de restanten van de 'vallei zonder rivier' terug op als structurele drager van een park, een park dat doorsneden wordt door een kanaal en gekleurd door het industriële sediment dat het heeft achtergelaten. Op termijn zouden deze gronden de drager kunnen worden van een echt uitzonderlijk landschap: een plek die zich niet enkel ruimtelijk als 'buiten-gewoon' van de omliggende stedelijke structuren onderscheidt – zoals het hele kanaallandschap – maar die echt anders kan zijn, waar zich activiteiten verzamelen die elders moeilijk een plek vinden. Die andere plek noemen we 'park' omdat we menen dat deze uitzonderlijke plek een ruimte kan worden met een geheel eigen code en bestemming, waar - in contrast tot de reproductie van het alledaagse die in het rooster overheerst – het andersdaagse de bovenhand krijgt. Om die intentie waar te maken komt het erop aan de bestaande uitzonderlijke conditie te ontwikkelen tot een eigenzinnig landschap en dit door handig gebruik te maken van de bijzondere karakteristieken die we in dit gebied herkennen.

Het aanwezige spel van connectie en disconnectie, continuïteit en discontinuïteit, regel en uitzondering, tussen rooster en kanaallandschap, tussen de langse en de dwarse richting kan worden omgebogen tot project en opgevoerd tot een structurerend principe. De discontinuïteit eigen aan de vallei en het kanaallandschap dat er in is ingeplooid, wordt in het park aangegrepen om een plek te ontwikkelen waarvan de sfeer haaks staat op die uit het rooster. In contrast tot het volledig geprivatiseerde en verkavelde landschap moet het hier om een gedeelde ruimte gaan, waar overlap de regel en tussenschotten de uitzondering zijn. In de toekomst zou de open ruimte rond het kanaal tussen Izegem en Ingelmunster een samenhangende verzamelende ruimte kunnen zijn die het spectrum ruimtes aanwezig in het rooster aanvult en er een dimensie aan verleent die in de verkavelingslogica van het rooster niet aanwezig is. Tegelijk moet deze parkruimte als contrasterende tegenruimte en uitzondering op de continuïteit van het rooster een ruimte worden die een centrale plaats in het territorium opeist.

Vier strategieën voor een park

Om het eigenzinnige parklandschap waarvan hoger sprake te ontwikkelen, moeten we processen, structuren en actoren activeren die ervoor kunnen zorgen dat dit landschap wel degelijk eigenzinnig wordt. Het park dat we voor ogen hebben hoeft niet op een park te lijken in de traditionele zin van het woord. De naam park gebruiken we in de eerste plaats als de aanduiding voor een aantal principes die de open ruimte rond de Mandel laten veranderen tot iets bijzonders, tot een andere ruimte. In de workshop werden verschillende scenario's en principes op een speculatieve manier onderzocht. Samenvattend houden we vier belangrijke strategieën over die verschillende dimensies van het park bepalen en mechanismen aanduiden die de verdere ontwikkeling van het park kunnen structureren. Deze vier strategieën vertrekken telkens van een interpretatie van de bestaande structuur maar stellen de vraag wat de ruimte rond de Mandel zou kunnen worden als de spelregels worden gewijzigd, als de bestaande ruimtes anders worden gekaderd.

een netwerk van paden : verblijven en passeren

De ruimte die we willen 'verparken' is vandaag tamelijk verborgen en achterin gelegen. Het park behoort tot de structuur van de vallei die vooral door een bundeling van langse lijnen is gekenmerkt. Deze lijnen sluiten niet of slecht op de dwarse roosterlijnen die noord-zuid tot diep in het territorium doordringen. Dit verborgen karakter willen we behouden. Tegelijk willen we het toekomstige park uit de huidige enclave positie halen. Het park moet van overal in het kleinschalige rooster bereikbaar worden, langs huizen en tuinen, boerderijen, velden, paden, bomenrijen en beekjes om, zonder in de regelmaat van het rooster op te gaan.

Om dit te bereiken stellen we voor om een aantal verbindingen toe te voegen. Het merendeel van die verbindingen moet ervoor zorgen dat er een soort randweg in het park ontstaat die alle lijnen die vanuit het omliggende weefsel tot in het park doordringen opdraagt en in een grote omhalende beweging rond het centrale deel van het park leidt. Het jaagpad en de bruggen vormen de enige uitzondering op deze omcirkelende structuur. Deze lijnen snijden dwars door het park heen.

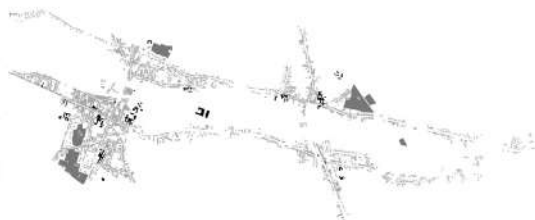
De infrastructuur van paden moet worden aangevuld met het gepaste meubilair: zitbanken, verlichting, afvalcontainers, picknick faciliteiten, bewegwijzering, etc. Deze moeten de juiste sfeer uitstralen die bij dit park horen en als het ware minimaal aanwezig zijn. Juist ge-

netwerk van paden / network of trails

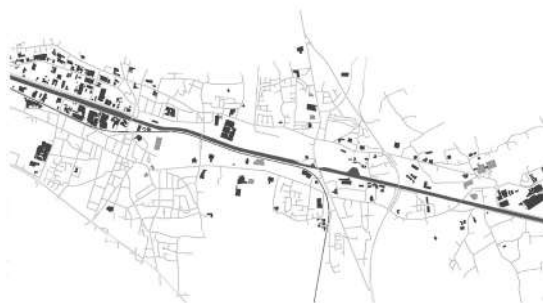

bestaande padenstructuur / existing structure of paths

functioneel mozaiek / functional mosaic

bestaande voorzieningen in een krans rond de gemeentes
existing amenities around the town centers

bestaande industriële gebouwen / existing industrial buildings

ringpad om het park + jaagpad + Mandelpad / ring path + towpath + Mandel path

voorzieningen in en om het park (zwart), industriële gebouwen als 'folies' (oranje), herontwikkelingslocaties (blauw)
amenities in and around the park (black), industrial buildings as 'folies' (orange), sites to be redeveloped (blue)

plaatst laten deze elementen toe om op een natuurlijke manier de relatie te bepalen tussen gebieden die heel toegankelijk moeten zijn en gebieden die net ondoordringbaar moeten blijven en waar de natuur de belangrijkste speler wordt.

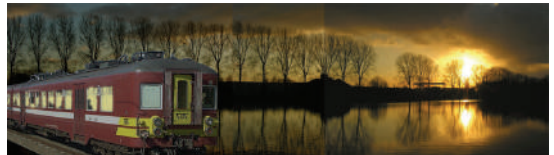
In de rand van de gemeentes is er de ruimte om het park te laten doordringen tot diep in de gemeentes. Het kanaal wordt ontwikkeld tot een ruimtelijke vrijplaats om een nieuw repertoire aan publieke ruimtes te ontwikkelen, in de overlap tussen het alledaagse en het andere. De concrete uitwerking van deze ruimtes is opgenomen in de hoofdstukken gewijd aan Izegem en Ingelmunster.

een functioneel mozaïek : tussen centrum en periferie

De ontwikkeling van Ingelmunster en Izegem is tot vandaag vooral gericht op de eigen kern. De diensten die bij de centrumfunctie van deze gemeentes horen, zijn door de jaren heen in een soort krans - perifeer - rond de kern neergezet. De ruimte die we hier als park beginnen lezen, vormt vandaag de overlap tussen de periferie van Ingelmunster en Izegem. Op de rand van dit park in wording vinden we een aantal centrumfuncties terug die zich zowel in de gemeenten als in de open structuur van dit park kunnen presenteren. De scholen en diensten die in of tegen het park aan liggen kunnen vanop de routes voor zacht verkeer als het ware een tweede adres krijgen.

De ruimte rond het kanaal ligt vandaag vooral op de achtergrond, in tweede orde, achter de linten die zich aan beide zijden van het kanaal uitstrekken. De panden en percelen die nu in de diepte van die linten liggen, kunnen op termijn bij het park aansluiten en er de perifere ligging van doorbreken. Voor het park is met andere woorden een rol weggelegd in het omdraaien van de centrum-periferie logica tot een open logica waarin functies gebundeld en gedeeld worden in de open rasterstad.

In de ruimte die we als park verbeelden, liggen vandaag verschillende industriële vestigingen. Sommige bedrijven zijn operationeel, andere komen op korte termijn in aanmerking voor reconversie, nog andere staan vandaag al leeg. Voor de ontwikkeling van dit park komt het erop aan om elke functieverandering die zich aandient te gebruiken om een zet te doen op het functionele schaakbord die de ruimtelijke coherentie van het park versterkt. We zien daarbij een dubbele beweging. Sommige industriële panden lenen zich goed voor hergebruik, staan op een interessante manier ingeplant en maken deel uit van de eigen sfeer die we rond het

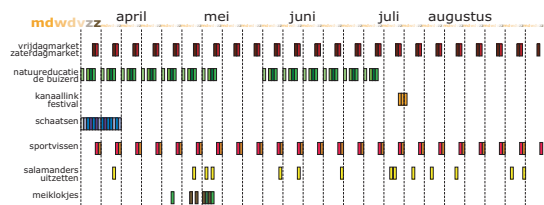

kanaal aantreffen. Deze panden willen we bij het park inlijven als waren het de 'folies' die het park structureren. Een aantal vestigingen zijn echter zo omvangrijk, ruimtelijk weinig interessant of zijn veel te diep in de vallei ingeplant. Voor deze sites verkiezen we een integrale herontwikkeling wanneer die mogelijkheid zich zou aandienen. Daarbij staat de ruimtelijke herverdeling tussen bebouwing en groen voorop en moet een ruimtelijk en financieel evenwicht gevonden worden tussen verdichten en uitdunnen.

De projecten voor de herontwikkeling van de sites Monument, Moquette en Desmaco die verderop in dit boekje worden voorgesteld, geven een goed beeld van wat dergelijke operatie kan inhouden. Ook de reconversie van de serre ten westen van het kasteel Blauwhuis valt onder deze categorie. Hier zien wij de mogelijkheid om de boskant van het kasteel in te dikken en tegelijk bijkomende bouw mogelijkheden in aansluiting op de verkaveling van de Kasteelstraat en de Leon Defauwstraat te voorzien.

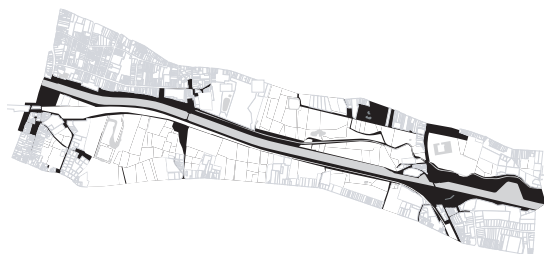
'land of opportunities' : voorbij publiek - privaet

Wat het park anders kan maken is vooral dat het ruimte biedt aan een andere tijdsbesteding, een ander tempo. Hier geldt het ritme van de zondag. Hier wordt tijd verloren, tijd verspeeld. Niet de reproductie van het alledaagse, van geld verdienen, de week doorkomen, maar de pauze, de onderbreking, het feest. Het park heeft als het ware zijn eigen kalender die zowel uit éénmalige of jaarlijkse evenementen bestaat (het Labadoux festival, de jaarlijkse kermis, de sportvisserwedstrijd), als uit periodieke momenten (de wekelijkse vergadering van de scouts of natuurvereniging, de wandeling in het kasteelpark dat enkel tijdens de weekends open is, het huwelijksfeest in het Blauw Huis, of – wie weet, op termijn - een tijdelijke tentoonstelling in de gereconverteerde Valora site, etc.).

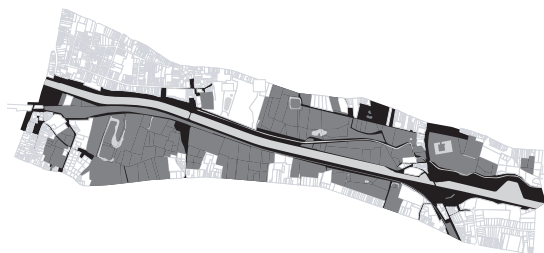

Het park is de uitkomst van sociale coproductie waarbij het verenigingsleven een centrale rol krijgt. De interessantere panden, die we van een versleten industrieel apparaat erven en als folies in het park komen te staan, leveren de uitgelezen locaties voor een verzameling

'land of opportunities' / land of opportunities

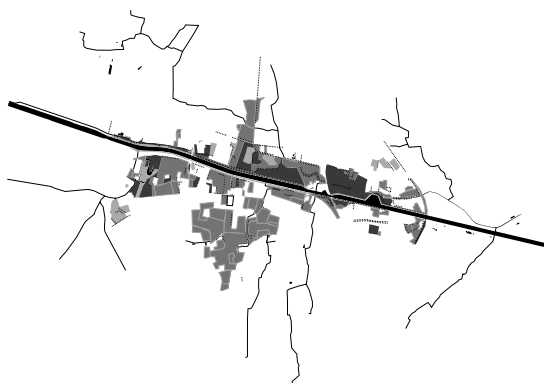

publieke ruimte / public space

publieke + semi-publieke ruimte / public + semi-public space

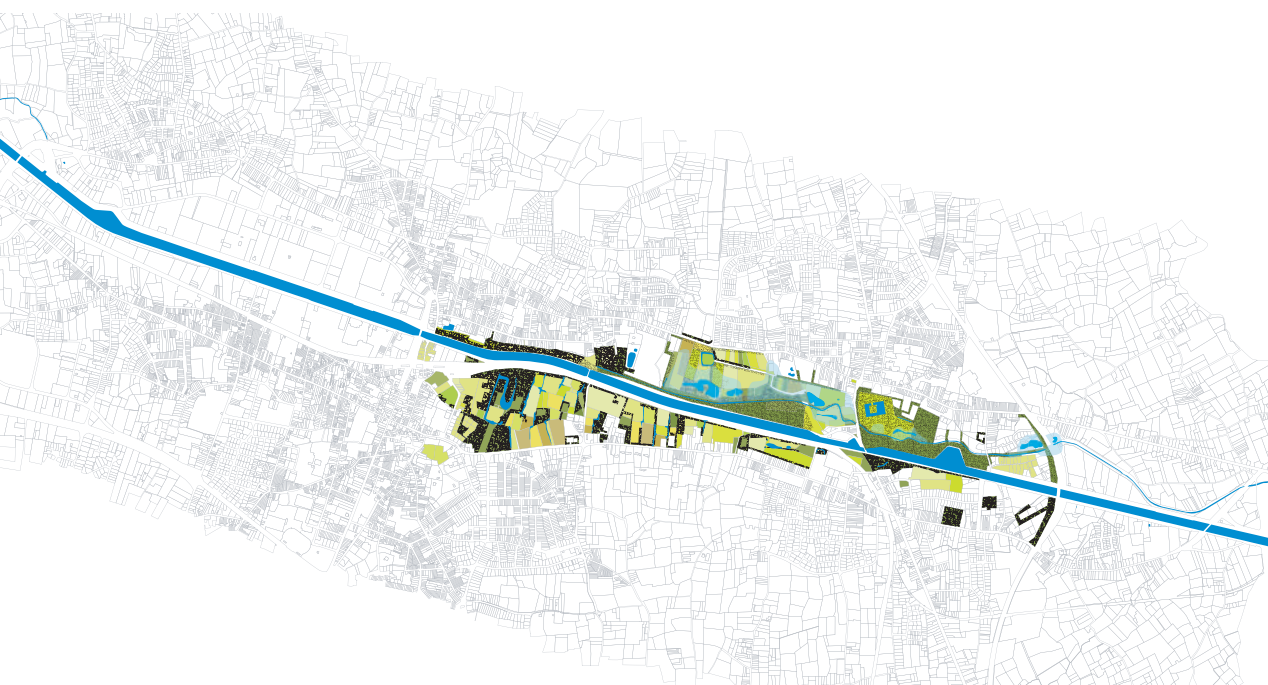
robuust landschap / robust landscape

bestaande landschapselementen / existing landscape elements

ruimte voor verenigingen / 'club space'

landschappelijke en ecologische verdichting / densification of the landscape and the ecological fabric

'club huizen' waar dit verenigingsleven kan neerstrijken. Wie zich organiseert en met een zinvol initiatief voor de dag komt, kan zo'n pand claimen op voorwaarde dat er mee wordt getimmerd aan de eigen wereld van het park. Hier speelt een ander kapitaal: de inzet van pure passie, van vrijwilligerswerk, van aftrekbare giften, van een lokale of nationale subsidiepot. Via dit clublandschap moet het park een soort vrijplaats worden voor initiatieven die de ruimte van het park met elkaar delen.

een robuust landschap : ecologische verdichting

Het park is een belangrijke stapsteen in het ruimere landschap omdat het potentieel zowel noord-zuid als oost-west in een ruimere structuur kan worden ingebed. Visuele obstakels, maar ook breuken in de ecologische huishouding van dit landschap, fragmenteren sterk het landschap rond Izegem en Ingelmunster. Elementen die continuïteit verschaffen aan dit landschap zijn zeldzaam en om die reden zowel voor de ecologie als voor de algemene leesbaarheid van het territorium belangrijk. Wij zien het park als een onderdeel van een globale strategie die erop gericht is om, in het fijnmazige en sterk gefragmenteerde landschap eigen aan het rooster, een robuust landschap in te weven. Dit robuuste landschap is samengesteld uit grotere ruimtelijke gehelen die onderling met elkaar verbonden worden. Het brengt de bestaande 'krenten' die in het rooster zijn ingesloten samen in een recreatieve en ecologische structuur: Ardoorie Veld, Meulebeke bos, de vallei van de Mandel, het natuurreservaat, het kasteeldomein, de Devebeek, de Lobbebeek, Het Rodesgoed, etc. Het bundelt de uitzonderlijke momenten in het kleinschalige rooster en brengt verpozing in de volledig verbouwde en bewoonde regio. Voor de helft bestaat dit landschap al, de andere helft van de weg valt nog af te leggen en kan uit vele kleinere projecten bestaan. We plooiën ons in deze publicatie terug tot één van deze krenten, het park in de kanaalstad.

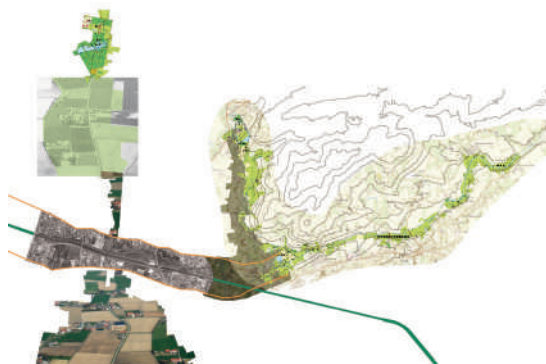
Dit robuuste landschap is een strategie waarin aan een beperkt aantal waardevolle, natuurlijke fragmenten die we nog in het rooster vinden de nodige dimensie wordt gegeven zodat ze als herkenbare bouwsteen in een leesbare constellatie van elementen kunnen meespeelen. Tegelijk worden ze ecologisch verdicht zodat ze de nodige kritische massa verkrijgen om ook als biotoop te overleven. De vallei van de Mandel, of wat er van overblijft, is de landschappelijke basislaag waarmee we in dit park aan de slag gaan. Het saneren van de Mandel is een project dat voorbij de grenzen van het park zijn beslag moet krijgen en dit over een vrij lange termijn. Deze sanering is echter geen ecologisch luxeprobleem.

De laatste huizen die in Ingelmunster in de vallei van Mandel werden gebouwd en voortdurend met waterproblemen kampen, vormen het levende bewijs dat een grens werd overschreden. In het park liggen kansen om creatief met water om te springen.

De herontwikkeling van de site Monument in het hart van Ingelmunster kan worden aangegrepen om de dorpskern te verdichten maar tegelijk de Mandel meer ruimte te geven. Ook verderop is er plaats genoeg om de uiterwaarden van de Mandel op hun bufferfunctie aan te spreken. In de winter vriezen uiterwaarden het eerst dicht. Hun ondiepe karakter maakt hen tot een veilige plaats om te schaatsen. Deze extra ruimte voor water is echter ook de uitgelezen ruimte om de restanten van de Mandelmeersen verder als natuurgebied uit te bouwen. Deze gebieden moeten om die reden fysiek beperkt betreedbaar zijn. Ze kunnen wel visueel toegankelijk zijn en meespelen in de ruimere structuur van het park.

Tenslotte kan ook de verdere ontwikkeling van kleine landschapselementen, het aanvullen van bosfragmenten, het heraanplanten van bermen en bomenrijen bijdragen aan een visuele en ecologische verdichting van het landschap. Deze elementen willen wij inzetten om de verbinding met de omliggende roosterstructuur te versterken en dit zowel in ecologisch als functioneel opzicht. De beperkte introductie van kleine landschapselementen die aan het ruimere territorium zijn ontleent, in de rand van het park, laat toe de interface tussen beide te ordenen.

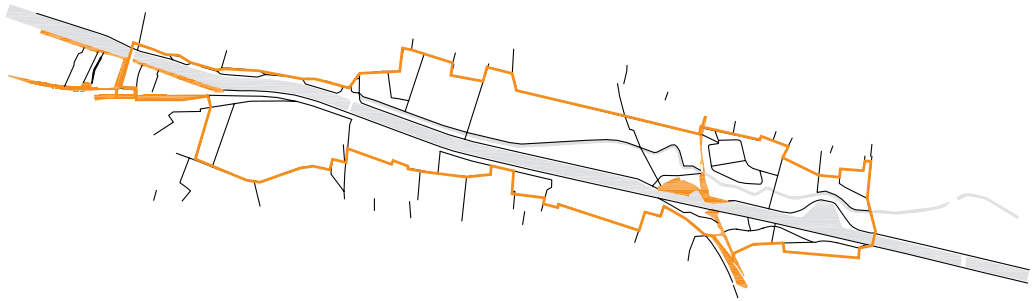
De ontwikkeling van deze ecologische strategie staat of valt met een permanent beheer van het landschap. Verderop in de Mandelvallei werd reeds geëxperimenteerd met landschapsplannen die de lokale landbouw uitnodigen om in een model van verbrede landbouw als landschapsbeheerder op te treden. Vandaag is ook reeds de natuurvereniging De Buizerd met groot en-

thousiasme actief in de Mandelvallei. We beelden ons in dat deze vereniging een plaats krijgt in een van de industriële panden en actief mee timmert aan een werking die voor een goed ecologisch beheer van het park kan instaan.

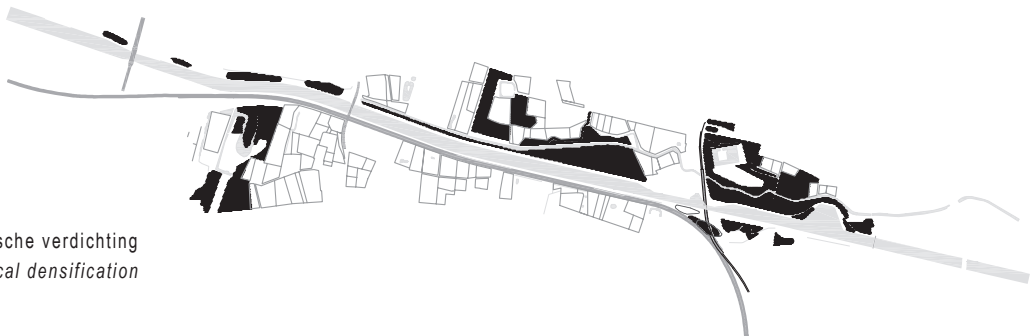
De aangehaalde strategieën zijn gebaseerd op een menging van concrete fysieke ingrepen en aspecten die proces- of programmagebonden zijn en vooral een juiste dynamiek of werking veronderstellen. De andere dimensie die we in dit park nastreven is er een die niet zondermeer gebouwd kan worden maar afhangt van de manier waarop individuen of verenigingen een andere relatie tot dit stukje kanaal beginnen te ontwikkelen. Om dit aspect van het park te 'maken' komt het er met andere woorden niet alleen op aan om een basisinfrastructuur te voorzien maar is het cruciaal een gemeenschappelijke agenda uit te werken, de cruciale partners te identificeren en hen in de planopbouw te betrekken. Wij denken hier aan de hoger vermelde clubs en verenigingen voor wie een aanwezigheid in het park een meerwaarde zou kunnen zijn. Wij beelden ons een volgehouden werking in die de aanwezigheid van dit soort organisaties ondersteunt en hen aanmoedigt om zich in het concept van het 'groen' park als 'gedeelde' ruimte in te schrijven. Dergelijk proces kan uiteraard pas starten wanneer de globale intentie om tussen Izegem en Ingelmunster een park te projecteren op de spreekwoordelijke kaart wordt gezet en acties op het terrein in dit perspectief worden ingeschreven.

< robuust landschap / *robust landscape*

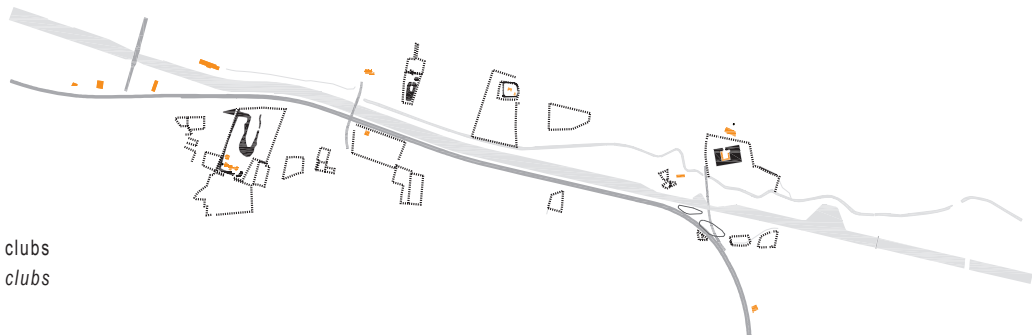
paden
paths

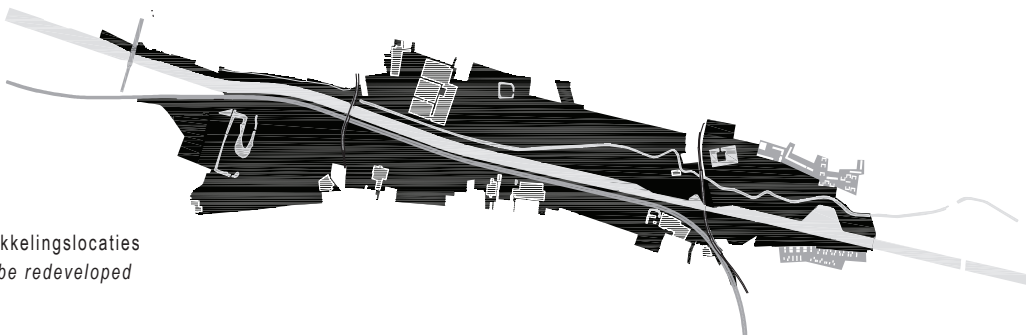
ecologische verdichting
ecological densification

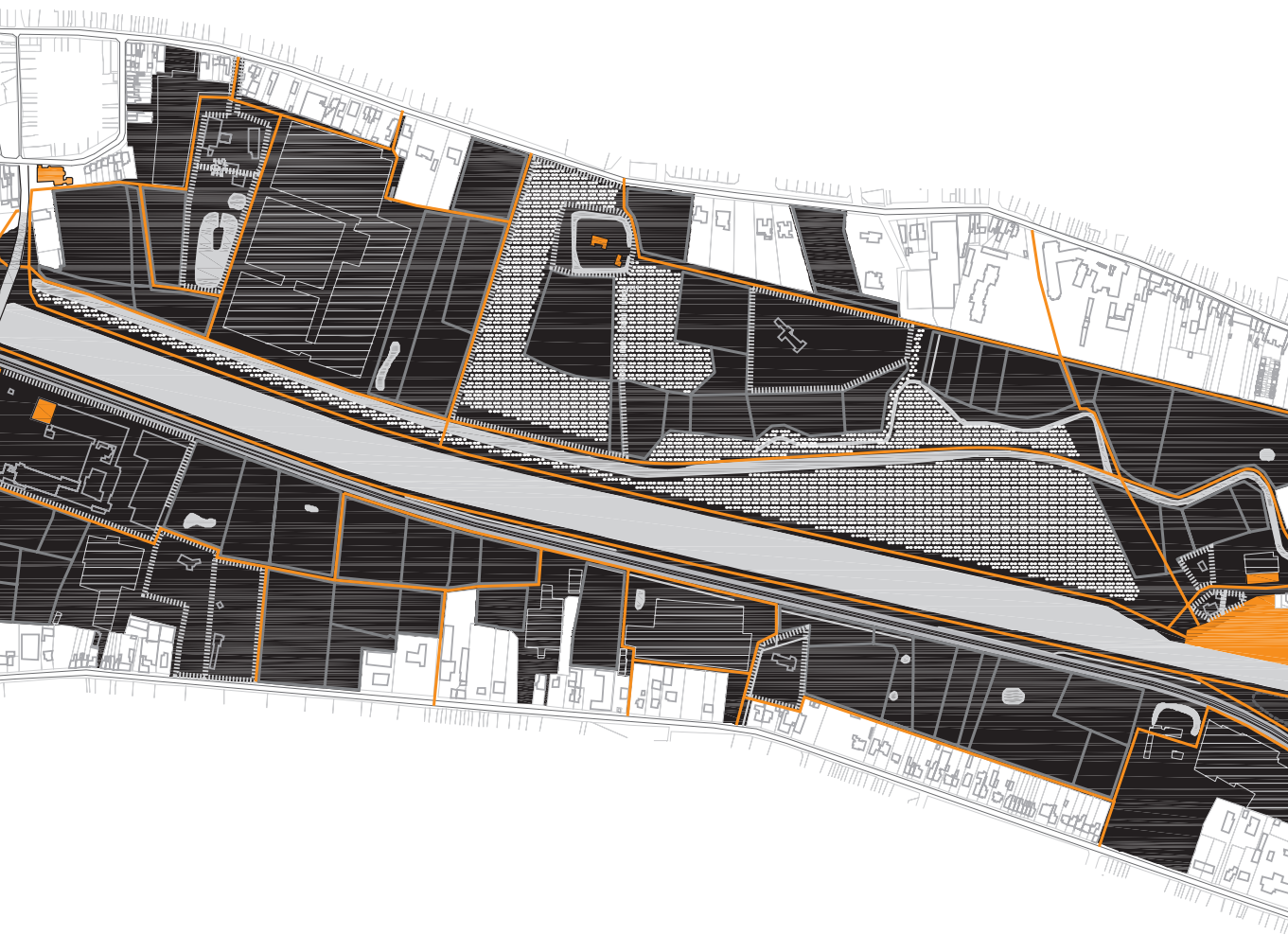
folies & clubs
folies & clubs

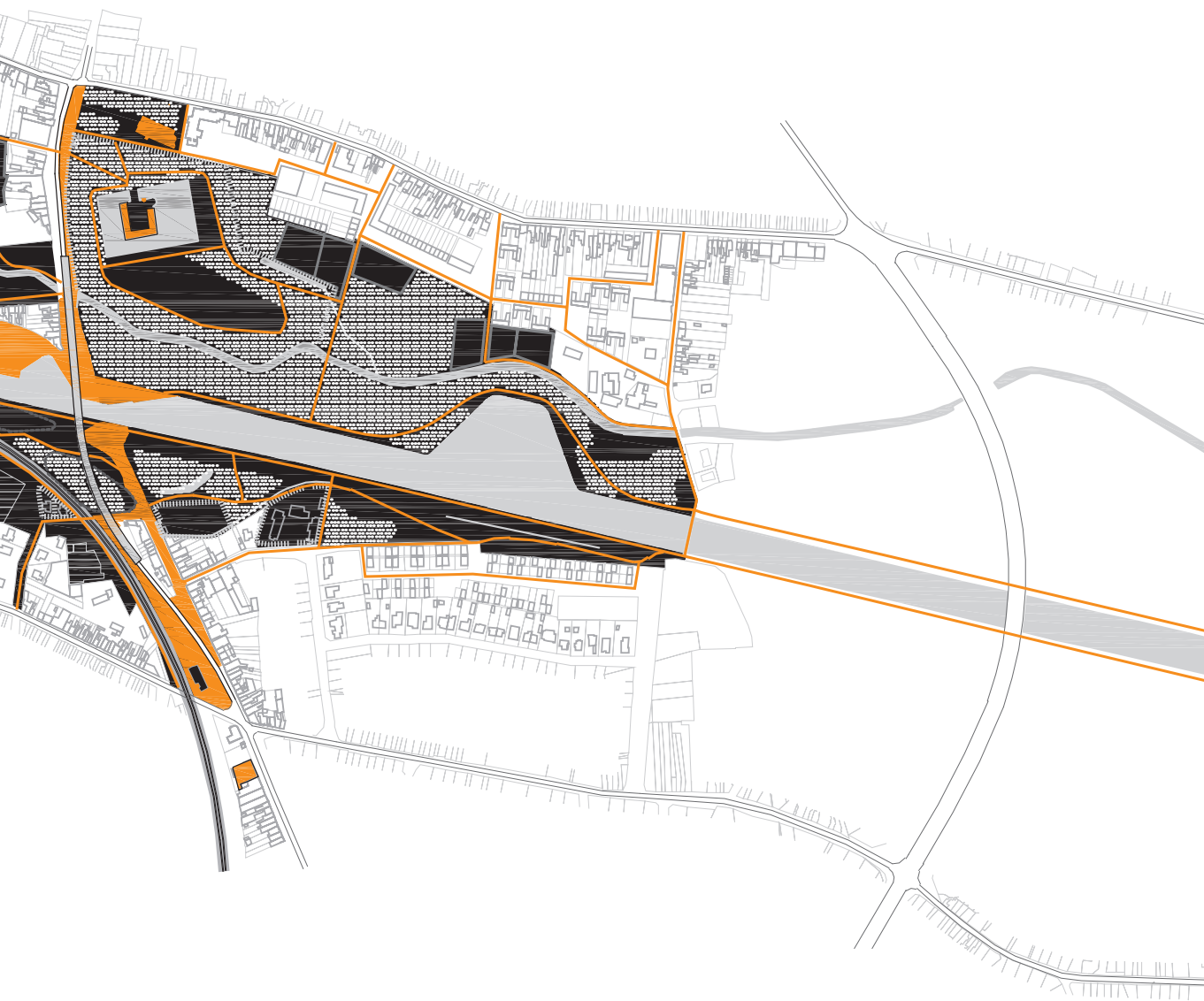

herontwikkelingslocaties
sites to be redeveloped

IZEGEM

IZEGEM LANGS HET SPOOR EN OP DE KADE

Izegem en het Kanaal

De ruimtelijke ontwikkeling van Izegem is doortrokken van de tweedeling tussen de vallei en het rooster van lange en dwarse wegen die we in het ruimere territorium terug vinden. Izegem ontwikkelde zich als stadje op de zuidoever van de Mandel, net ver genoeg van de natte gronden, op de brede en zachte helling van de vallei, als een ruimtelijke verdichting van het territoriale rooster. In het historische blokpatroon is ruimte uitgespaard voor kerken, pleinen, de markt, etc. De dubbelfiguur van Grote Markt en Korenmarkt met daartussen de verdwenen lakenhal in het hart van het 16e eeuwse textielstadje is tot op vandaag de basisfiguur die uitdrukking geeft aan het centrum van de stad. De Mandel, die een belangrijke rol speelt in de verwerking van het vlas tot linnen (roten en bleken), is tot in het hart van de gemeente aanwezig. In de overlap tussen rooster en vallei liggen aan de oostkant van het centrum de adellijke domeinen van het Kasteel Blauwhuis en Ter Wallen. Deze grotere domeinen nemen de moeilijk te bebouwen terreinen nabij de samenvloeiing van de Pastoriebeek en de Mandel in.

Begin deze eeuw zien we een ander Izegem. De totaal verpauperde textielstad heeft zich na een historische winterslaap moeizaam omgevormd tot een kleine maar relatief welvarende industriestad. Het verleden in het vlas is nooit veraf. Veel van de industriële activiteiten zijn afgeleid uit activiteiten die aan de rurale economie waren gebonden. Dat geldt niet alleen voor de textielgebonden nijverheid maar ook voor de productie en verwerking van natuurlijke oliën die tot op vandaag in het hart van de stad aanwezig is. De mechanisatie die in eerste instantie moest zorgen voor de overleving van de textielindustrie, wordt geleidelijk aan de basis van een zelfstandige industriële sector die dezelfde mechanische know how inzet voor de ontwikkeling van andere activiteiten. De borstelnijverheid is daar een goed voorbeeld van.

De continuïteit en vlakke topografie van de Mandelvallei speelt in de kaart van de grote infrastructuurwerken die met de industrialisering van deze regio de stad binnendringen.

Sanderus 1643

< rooster 1850 - vallei 1850 / grid 1850 - valley 1850

Er wordt een spoorweg en later ook een kanaal in de vallei aangelegd. De grote industriële expansie vindt plaats in de nieuwe ruimte rond het kanaal. In het hart van de gemeente verschijnt een nieuw landschap op beide oevers van het kanaal. In de lancetvormige ruimte tussen kanaal en spoor ontvouwt zich geleidelijk een heus bedrijventerrein avant-la-lettre volgens een eenvoudig systeem van grote kavels die loodrecht op de kade georiënteerd zijn. Dit industriële weefsel is echter door het spoor grotendeels van de binnenstad afgesloten. Enkel het lint dat op de oude centrumbrug aansloot en via de overweg tot op de markt doorloopt, zorgt voor een duidelijke aansluiting bij het hart van de stad.

Ook in de binnenstad vestigen zich binnen de structuur van het rooster geïsoleerde bedrijven. Het rooster van de binnenstad breidt vooral uit in de richting eerder parallel aan het kanaal en langs de steenweg richting Roeselare. De industriële panden liggen verborgen aan de binnenkant van grote bouwblokken, aangevuld met de nodige arbeidershuisjes en industriële tristesse. Wel zichtbaar zijn de burgerhuizen die door succesvolle ondernemers in de stad worden opgetrokken. Het huidige stadhuis op de Korenmarkt is zo'n pand. De vallei van de Pastoriebeek en de twee kasteeldomeinen aan de oostkant van Izegem zorgen voor een asymmetrische ontwikkeling van de stad. De natte en moeilijker te ontwikkelen gronden aan de oostkant van het centrum komen pas in een tweede verstedelijkingsronde aan bod en bieden bij de uitbouw van de welvaartstaat ruimte voor publieke voorzieningen. De beek wordt overkluisd en het terrein vrijgemaakt voor sportvelden, een dienstencampus, ziekenhuis en cultureel centrum.

De huidige structuur van Izegem is een heel stuk minder helder, maar blijft doortrokken van de tweedeling tussen rooster en vallei/kanaallandschap. De eerste industriële ontwikkeling die zich rond het kanaal vestigde, had een onmiddellijke en complementaire relatie met de Izegemse kern. Vandaag vormt de ontwikkeling rond het kanaal een eigen ruimtelijk systeem dat op niveau van de ruimere agglomeratie en binnen de verbrede logica van de netwerkstad een band met Izegem behoudt. Op lokaal niveau is de heersende relatie tussen rooster en kanaallandschap er echter vooral een van ontkoppeling. Binnen de structuur van het rooster is het contrast tussen stad en ommeland compleet komen te vervagen. Langsheen de doorlopende linten aan beide zijden

van het kanaal herbergt het rooster een afwisselend landschap van randbebouwing, verkavelingen, publieke voorzieningen, bedrijven allerhande, in een open en weinig hiërarchische structuur. Het rooster is niet langer de ruimtelijke drager van het compact stedelijke weefsel maar ondersteunt de open en abstracte rasterlogica van de netwerkstad.

In de binnenstad is de leesbaarheid van het rooster door een aantal ingrepen in de verdrukking gekomen. Vooral in de richting dwars op het kanaal is de structuur zoek. Het oude lint dat Izegem met Kachtem verbond, is bij de aanleg van de centrumbrug volledig vernipt. Het verkeer dat over de centrumbrug Izegem binnenkomt, wordt langs de spoorweg in een grote omhalende beweging richting Dirk Martenslaan afgeleid. De Korenmarkt is zwaar aangetast door de aanloop van de centrumbrug die een groot stuk van het plein inneemt. Het bouwblok dat tussen de spoorlijn en de dubbele figuur van Korenmarkt en Grote Markt instond is compleet gefragmenteerd waardoor beide pleinen aan de noordkant een duidelijke pleinwand missen.

De industriële ontwikkeling in het hart van de gemeente en de structuur van de binnenstad waren ruimtelijk altijd al gescheiden, maar beide omgevingen waren complementaire delen van Izegem als industriestad. In het industriële weefsel dat het dichtst tegen de binnenstad aanleunt, staan verschillende panden leeg. Deze ruimte die hier vrij komt is potentieel centraal gelegen maar is vandaag nauwelijks in de ruimere structuur van de gemeente ingebed. Meer in de binnenstad, waar de gemeente nauw betrokken is bij de herontwikkeling van twee in pandig gelegen voormalige fabriekspanden, is deze kans reeds ten volle onderkend. Op de Zuidkaai staat een eerste initiatief, de herontwikkeling van de Eperon d'Or, in de steigers maar er is nood aan een meer omvattende benadering en een ruimtelijke visie die dergelijke initiatieven in een strategie voor de ontwikkeling van de binnenstad inschrijven.

rooster 2002 - vallei 2002 / grid 2002 - valley 2002
< rooster 1911 - vallei 1911 / grid 1911 - valley 1911

Een driedledige strategie

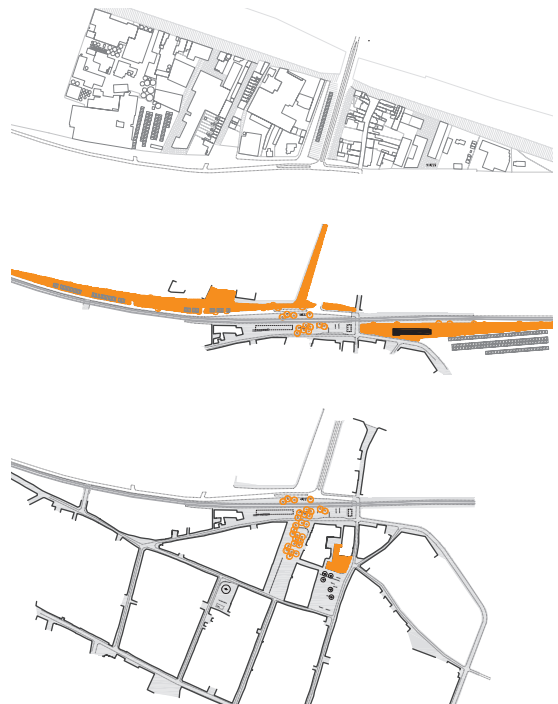
De reconversie van het industriële weefsel op de Zuidkaai, maar ook de geleidelijke hernieuwing van de ruimere stationsomgeving bieden kansen om de relatie tussen rooster en vallei, waardoor Izegems ruimtelijke ontwikkeling is getekend, opnieuw te iken. Izegem is, meer dan de andere gemeentes, 'stad aan het kanaal'. De zorgvuldige herontwikkeling van Zuidkaai en stationsomgeving bieden de mogelijkheid om de louter utilitaire band met dit kanaal te overstijgen en de kanaalruimte in te sluiten in het hart van de stad. Deze opgave laat toe om de centrum/periferie logica die hier doorweegt te doorbreken en op termijn dit deel van Izegem op te tuigen tot een volwaardig stadsdeel in aansluiting op de binnenstad en ingebed in een verbrede en vernetwerkte 'kanaalstad'.

De projecten die in de workshop zijn uitgewerkt, zijn erop gericht een nieuwe relatie tot stand te brengen tussen de Zuidkaai en de binnenstad - tussen rooster en vallei - en dit door de introductie van een derde term die de dwarsverbanden en overlap tussen deze twee gescheiden werelden kan opnemen en organiseren. Deze derde term is in aanzet aanwezig in de onoverzichtelijke maar continue ruimte rond de sporen die van aan het kanaal, over de oude goederenkoer en de perrons tot voorbij de site van de Eperon d'Or doorloopt. Deze fluïde ruimte, samen met het rooster van de binnenstad en de robuuste structuur van de Zuidkaai vormen het onderwerp van een driedledige strategie. De projecten die hier worden voorgesteld komen voort uit een zorgvuldige poging deze verschillende deelfiguren te ontrafelen, op te helderen en opnieuw samen te stellen in een geïntegreerd project voor de noord-oostkant van het stadscentrum.

De vernieuwing van de binnenstad

De Izegemse binnenstad heeft een eenvoudige en heldere structuur. Alleen is door een aantal recentere ingrepen een deel van die helderheid verloren gegaan. Een vernieuwingsstrategie die zich vooral op de zorgvuldige en systematische heraanleg van het openbaar domein richt, volstaat om hier het verschil te maken. Met de heraanleg van de Roeselaarsestraat is deze vernieuwingsoperatie eigenlijk reeds ingezet. Hierop aansluitend moet een goed plan worden ontwikkeld voor de heraanleg van de Grote Markt, Korenmarkt en Melkmarkt om de helderheid in de roosterstructuur terug te brengen. De ruimtelijke integriteit van het publiek domein kan echter enkel hersteld worden als een deel van de parkeeropgave uit het centrum verwijderd wordt. Wat verder in deze publicatie gaan we in op mogelijke alternatieven.

De belangrijkste hypothese op de herwaardering van het publiek domein in de binnenstad is de Centrumbrug die midden op de Korenmarkt landt. Intussen is ten noordwesten

een alternatieve verbinding voor zwaar verkeer gerealiseerd. Deze maakt het mogelijk de functie van de centrumbrug grondig te herzien. Het tweede deel van de brug – het deel over de sporen – wordt vandaag reeds ondergebruikt. Dit brugdeel sluit aan op een eenrichtingsstraat en wordt stadsuitwaarts enkel zijdelings via de Grote Markt gevoed. Wij stellen voor om dit tweede ondergebruikte deel van de brug af te breken en de Centrumbrug te laten landen ten noorden van de spoorweg. De rijweg op het overige deel van de brug moet teruggebracht worden tot de breedte van een normale straat. Wie de brug oprijdt vanuit Kachtem moet meteen het gevoel krijgen dat hij de binnenstad aan het inrijden is. De ruimte die zo vrijkomt op de brug wordt ingericht als extra breed fiets- en voetgangerspad.

Aan de Kachtemzijde stellen we voor om de weg op de noordkade niet langer onder de brug door te trekken maar voor de brug te laten afbuigen en aansluiten op de Lodewijk De Raetlaan die de ruggengraat van het bedrijventerrein Mandeldal vormt. Op die manier ontstaat de ruimte om op termijn een meer stedelijke ontwikkeling mogelijk te maken aan de voet van de brug op een perceel dat vandaag nog tot het bedrijventerrein Mandeldal behoort.

De nieuwe Korenmarkt, die na afbraak van de brug ontstaat, is dubbel zo groot als de oorspronkelijke Korenmarkt. Het historische bouwlok dat aan de noordzijde zowel de Grote Markt als de Korenmarkt afsloot, werd afgebroken om de centrumbrug spoor en kanaal in één beweging te laten oversteken. Het half afgebroken bouwblok staat er vandaag zowel aan de spoor- als aan de stadszijde wat vreemd bij. Door de afbraak van de brug wordt deze situatie niet noodzakelijk beter. Aan de zijde van de Grote Markt is het bouwblok opengewerkt om een klein pleintje in aansluiting op de Grote Markt te creëren. Dit maakt een bijkomende verbinding met het station mogelijk. Als afsluiter van de Grote Markt is dit pleintje echter niet zo helder. Wij stellen voor om de contouren van het bouwblok dat Markt en Korenmarkt afsloot terug voelbaar te maken in de aanleg van het publiek domein. Aan de kant van de Grote Markt stellen wij voor om het pleintje tussen station en markt om te vormen tot een publieke tuin die in de contour van het bouwblok wordt ingelijfd. Aan de kant van de korenmarkt zien wij ruimte voor een aantal grote bomen die het plein verkleinen tot de behapbare dimensie van de oude korenmarkt, een doorkijk geven naar het station, en de schaal en sfeer aankondigen van de ruimte die we rond het spoor willen ontwikkelen.

De Zuidkaai

De Zuidkaai is een soort vergeten stukje Izegem. Wie er per abuis toch terecht komt, vindt er een wonderbaarlijke collectie elementen in een relatie van onverschillige nevenschikking. Op de zuidelijke tip vind je op de hoek met de Brugstraat

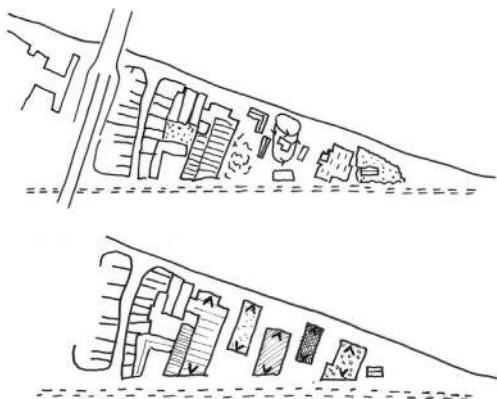

historische foto's Korenmarkt / *historical pictures
Korenmarkt*

< project Korenmarkt / *design Korenmarkt*

die ooit op de oude centrumbrug aansloot een typisch café, ernaast staan nog enkele woonhuizen en een leegstaand bedrijfspand. Wat verderop heeft de scouts zijn intrek genomen in een blokhut die het signatuur van enthousiaste doe-het-zelvers draagt. Ernaast is een brandstofhandel. De rij wordt ogenschijnlijk afgesloten door een leegstaande silo die boven alles uittoert en van diep in de binnenstad te zien is, maar wie nog wat verder doorwandelt zal merken dat voorbij de silo een verdwaalde villa de kroon spant van deze willekeurige nevenschikking.

Al deze elementen staan naast elkaar en geven uit op de Zuidkaai. Het is de ruimte van de kade zelf en de weidse ruimte van het kanaal die al deze elementen enige samenhang meegeven. De kade straalt een sfeer van industriële nostalgie uit. De harde ruimte met de oude sporen die het vluchtpunt aan de horizon opzoeken, zorgen voor een heel eigen karakter. Geen van de panden die op de Zuidkaai staan domineren deze weidse ruimte. Elke functie trekt zijn plan met de ruimte die binnen de grote percelen loodrecht op de kade voorhanden is. Wat meer naar het noorden, aan de andere zijde van de brug, wordt de structuur wat complexer. Hier is de diepte tussen spoor en kanaal een stuk groter en is het strakke patroon aangevuld met een aantal dwarse doorsteken. Op die doorsteken zijn in het verleden, met de rug tegen de fabriekspanden aan, kleine arbeidershuisjes gebouwd die lokaal de structuur van blokkavels laten uitkristalliseren tot een pril stedelijk weefsel.

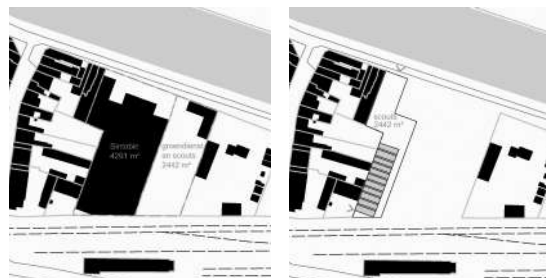

Er zijn goede redenen om aan deze basisstructuur vast te houden bij de geleidelijke reconversie van dit weefsel. Het is een heel flexibele structuur. Deze structuur laat toe om op een eenvoudige manier de eigen sfeer van de kaderuimte te respecteren. Op langere termijn laat deze structuur toe om het weefsel van de Zuidkaai in het rooster van de binnenstad in te weven.

De Zuidkaai en de loodrechte percelen en doorsteken zien we als een soort boekenrek waar een volume wordt

uitgenomen en een ander ingeplaatst, zonder het hele schap ondersteboven te halen. Deze structuur heeft een ingebakken flexibiliteit. De bestaande nevenschikking van functies laat toe om een individueel pand om te vormen, eventueel af te breken en te herbouwen, onafhankelijk van wat er met de ander panden gebeurt.

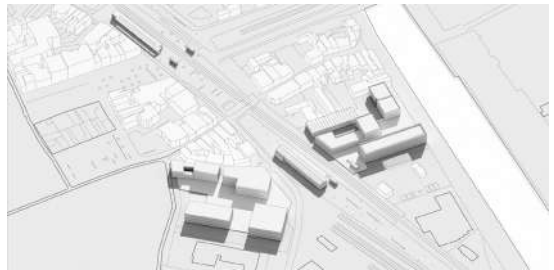
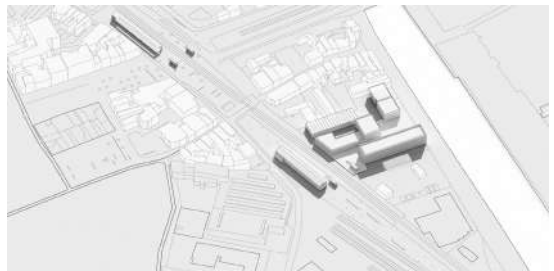
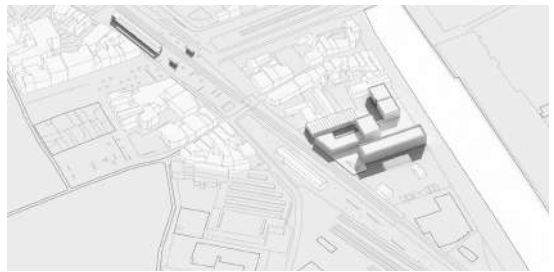
Diezelfde opstelling laat ook toe om de specifieke sfeer eigen aan de kanaalruimte te behouden, ook als de functies wisselen. De sfeer die we vandaag langs de kade aantreffen is een troef voor elke toekomstige stedelijke ontwikkeling. Deze sfeer is ruw maar tegelijk erg fragiel. De ruimte straalt een zekere grootstedelijke anonimiteit uit die voortkomt uit het pretentieloze karakter van de gebouwen erlangs. De ruimte wordt in eerste instantie gemaakt door de grote dimensie van kade en kanaal. Het lijkt ons belangrijk dat elk nieuw pand dat op de kade wordt geplaatst die anonimiteit en dimensie respecteert. Dit kan best door het aanhouden van de bestaande logica waarbij de verschillende panden wel op de kade aansluiten maar vooral in de diepte van het perceel worden ontwikkeld. Als we de boekenrek metafoor verder aanhouden, zien we een logica waarbij op de kade vooral ruggen van boeken te zien zijn. Dat kan nu eens een dun en hoog dan weer een dikker en laag boek zijn maar geen van alle overheerst de opstelling van een reeks boeken op een plank. Het appartementsblok aan de overkant geeft een goed beeld van hoe de sfeer langs het kanaal verandert van zodra de gevellengte ten volle wordt geconsumeerd. Het kanaal is geen kustlijn, de kade is niet de dijk. De banale consumptie van deze zichtlocatie verknoeit de anonieme sfeer eigen aan het kanaal. Het weidse uitzicht langs het kanaal kan net zo goed – en wellicht beter – uitgespeeld worden in een dwarse opstelling. De interessantste zichten vind je immers in de as van het kanaal. In de andere richting kijk je er gewoon overheen.

De ontwikkeling van panden in de diepte heeft echter ook een ander voordeel. Op termijn ontstaat zo een stedelijke structuur die een dubbele oriëntatie kan krijgen. Op verschillende percelen is het mogelijk om de bestaande structuur van dwarse straten en stegen die vandaag reeds spoor en kanaal met elkaar verbinden, aan te vullen met een aantal dwarse doorsteken over de percelen heen. Dit is bijvoorbeeld mogelijk

voor de Eperon d'Or site waar de stad het nieuwe schoenen- en borstelmuseum plant. We komen op het belang van deze dubbele orientatie terug bij de beschrijving van het sluitstuk van de driedelige strategie 'de ruimte rond de sporen'. In de workshop werden deze principes verder uitgewerkt voor de percelen van de site Sintobin en het aanpalende scoutsterrein. Het uitgewerkte voorstel vormt een alternatief voor de bestaande denkpiste waarbij tussen beide percelen 'voorground' en 'achtergrond' worden geruild met de bedoeling een nieuw appartementencomplex langs de kade in te planten. De hier gepresenteerde configuratie maakt echter concreet hoe op een andere manier van de kade kan worden omgegaan en hoe de bestaande flexibiliteit, die we in de bestaande structuur herkennen, kan worden ingezet en verder ontwikkeld.

Het in de workshop uitgewerkte voorstel gaat eveneens uit van een ruil tussen de twee percelen. In dit voorstel wordt het dieper gelegen pand op de site Sintobin, een bakstenen gebouw met sheddak, behouden en aan de scouts overgedragen. Dit pand is vandaag al zowel van op de kade als langs het spoor ontsloten. Het behoud van dit gebouwdeel structureert niet alleen de verdere ontwikkeling van het terrein, het sluit ook qua sfeer aan bij het bijzondere karakter van deze omgeving. Het pand is groter dan wat voor de scouts strikt noodzakelijk is, maar zou om die reden een uniek scoutslokaal kunnen worden. Het gebouw wordt gestript en ingericht als een grote hal waarin de nodige voorzieningen worden geplaatst. De rest kan als overdekte speelruimte worden gebruikt en bij gelegenheid als zaaltje worden verhuurd.

Op het andere perceel stellen we een residentiële ontwikkeling voor die een gedeeltelijke ontwikkeling van de rooilijn langs de kade combineert met perceelontwikkeling in de diepte. Deze opstelling maakt maximaal gebruik van de lange zichten langs het spoor en in de lengterichting van de kaai. Aan de spoorzijde wordt ruimte opengehouden voor een trappenpartij die toegang moet bieden tot een voetgangerstunnel onder de

fazering bij mogelijke verplaatsing station / phasing of possible relocation of the railway station

sporen, die bij een mogelijke verplaatsing van het station naar de huidige goederenkoer, hier zou kunnen bovenkomen. Op die manier zou dit deel van de Zuidkaai opgenomen kunnen worden in een herontwikkeling van de stationsomgeving aan beide zijden van de sporen.

De ruimte rond de sporen

De sleutel tot de driedelige aanpak die hier wordt voorgesteld, ligt in het systeem van ruimtes rondom de sporenbundel. Dit systeem vormt in aanzet een interessante landschappelijke ruimte die het park langs het kanaal de stad in kan brengen en de stad in het park neerzetten. In dit ruimtelijk systeem komen spoor en kanaal, kade en park samen in een unieke plek die zich aan de stad onttrekt maar die tegelijk deel is van het stedelijke weefsel.

De structuur van deze ruimte wordt bepaald door een complexe confrontatie van langse en dwarse lijnen. In de langse richting komen enkele grote bewegingen van spoor, kanaal en langse wegen hier samen. In de andere richting snijdt deze ruimte de vele dwarse roosterlijnen die op het spoor doodlopen. De aanleg van de ruimte rond de sporen laat toe de langse lijnen te bundelen en de dwarse roosterlijnen uit de binnenstad te verzamelen en te herverdelen naar het weefsel langs de Zuidkaai toe.

We zien dit ruimtelijk systeem rond de sporen als een soort grote vestibule voor de stad. Je komt in deze ruimte met de trein toe in wat in de toekomst een soort groen station zou kunnen zijn. Ook de belangrijkste autobewegingen die de binnenstad ontsluiten landen hier: uit het noorden over de centrumbrug, van aan de westkant langs de sporen, van de oostkant via de Dirk Martenslaan. In deze grote stadsvestibule laat de automobilist zijn auto achter op de oude goederenkoer of langs de versmalde Centrumbrug en ontdekt als voetganger het dichtbebouwde weefsel aan beide zijden van het spoor.

De inrichting van deze ruimte is een complexe en delicate opgave die deze langse en dwarse articulatie moet opnemen. De langse richting speelt zich af op de grote schaal, de dwarse opgave is er een van maatwerk en lokale verschillen. Enerzijds zien we de ruimte rond het spoor als een zeer open landschappelijke ruimte waarvan we vooral de grote dimensie en de verzamelende potentie willen aanspreken. Op deze ruimte presenteren de twee andere systemen – kade en binnenstad – zich. Anderzijds vergt de ontwikkeling van deze ruimte een verfijnd en gevarieerd project dat op elke plek inspeelt op de karakteristieken en vereisten van die plek volgens een coherent ruimtelijk vocabularium. We zoeken op elke plek een goede aansluiting met deze of gene doorsteek of steeg naar de kade. Om met deze twee schalen om te gaan is ervoor gekozen met een beperkte set elementen te werken die de landschappelijke sfeer en de eenheid van de ruimte

moeten garanderen, maar telkens anders gecombineerd kunnen worden om lokale verschillen op te nemen.

Het ontwerp van de ruimte rond het spoor trekt vanuit een zorgvuldige lijnvoering voor de infrastructuur. De wegen aan beide zijden worden zo dicht mogelijk tegen het spoor gebracht. Wegen en spoor vormen samen een overzichtelijke ruimte en er wordt zoveel mogelijk bruikbare ruimte gewonnen op de randen. De randbebouwing vormt geen coherente gevel. Soms wordt de rand door voorkanten gevormd, op andere plaatsen maakt het spoor achterkanten zichtbaar. De aanleg van de ruimte tussen gevel en spoor laat echter toe om een coherent stadslandschap te organiseren waarin twee interne 'skylines', twee horizonthen van de stad Izegem tegenover elkaar worden geplaatst en zich aan elkaar spiegelen. De lange zichtlijnen die over de bundeling van spoor en weg ontstaan, worden opgenomen in een pleinwand met grote geklusterde bomen, een lage randbebouwing en occasionele doorzichten in het achterliggende weefsel.

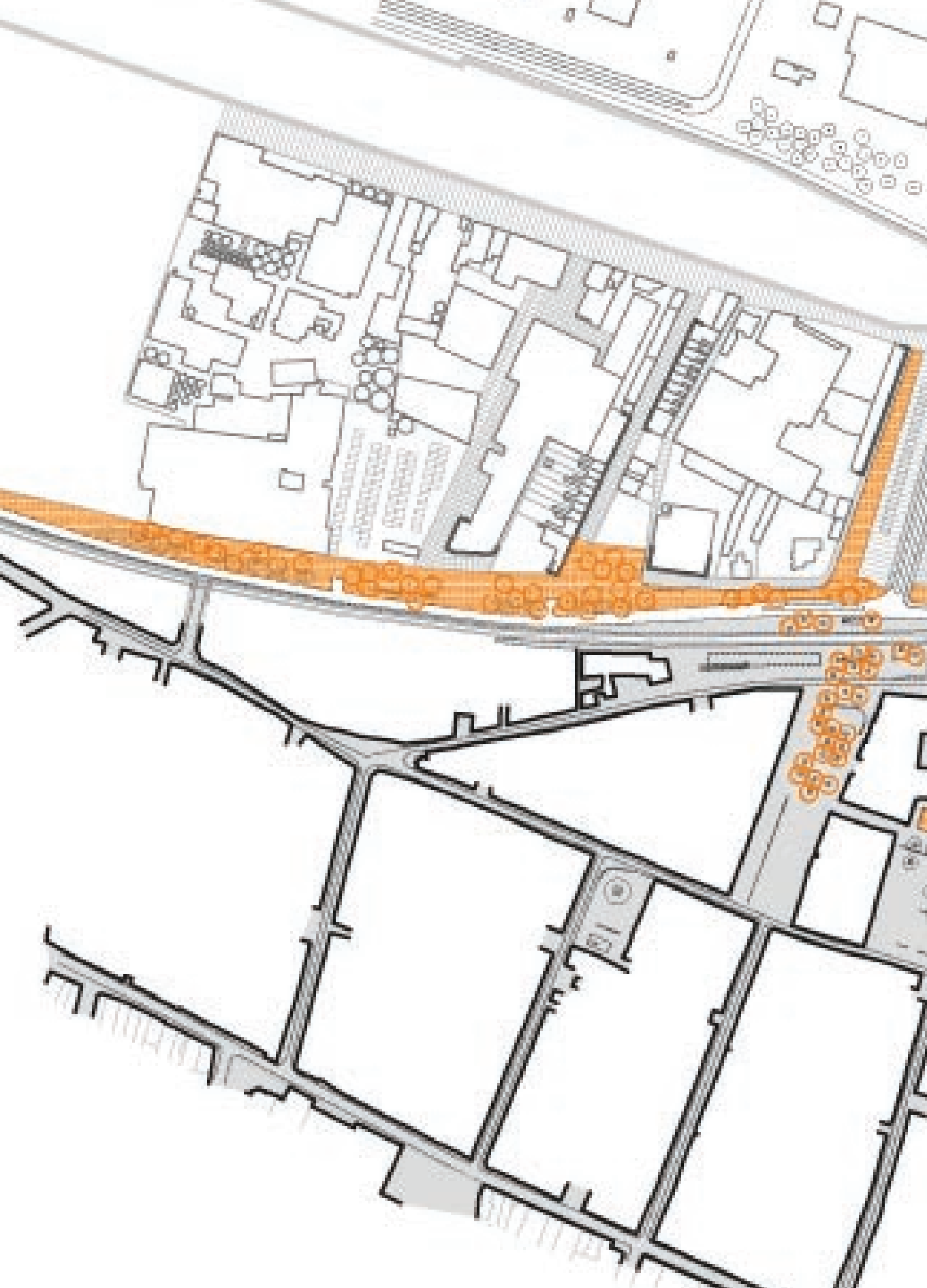
Bij nader toezien bestaat de volledige ruimte rond het spoor uit drie delen die elkaar overlappen. De ruimte van aan de spoorweg tot de goederenkoer, de ruimte rond de perrons en de ruimte van aan de brug tot voorbij de Eperon d'Or site. De centrale ruimte vormt een soort groen station. Aan de spoorinfrastructuur wordt niets gewijzigd. Wij stellen voor om het stationsgebouw, waarvan de oostvleugel werd afgebroken bij de bouw van de centrumbrug te vervangen door een eenvoudige pleininrichting. Een afdak om te schuilen en een paviljoen waar tickets worden verkocht volstaan en worden ontworpen als integraal deel van de pleinaanleg. Dit nieuwe stationsplein wordt aangelegd in aansluiting met de vernieuwde Korenmarkt. Samen vormen ze een soort T-vormig plein dat echter wordt geleed door een bomengroep die deel uitmaakt van de aanplanting van bomen in de ruimte rond het spoor maar tevens de twee delen van het plein tegelijk met elkaar verbindt en van elkaar onderscheidt.

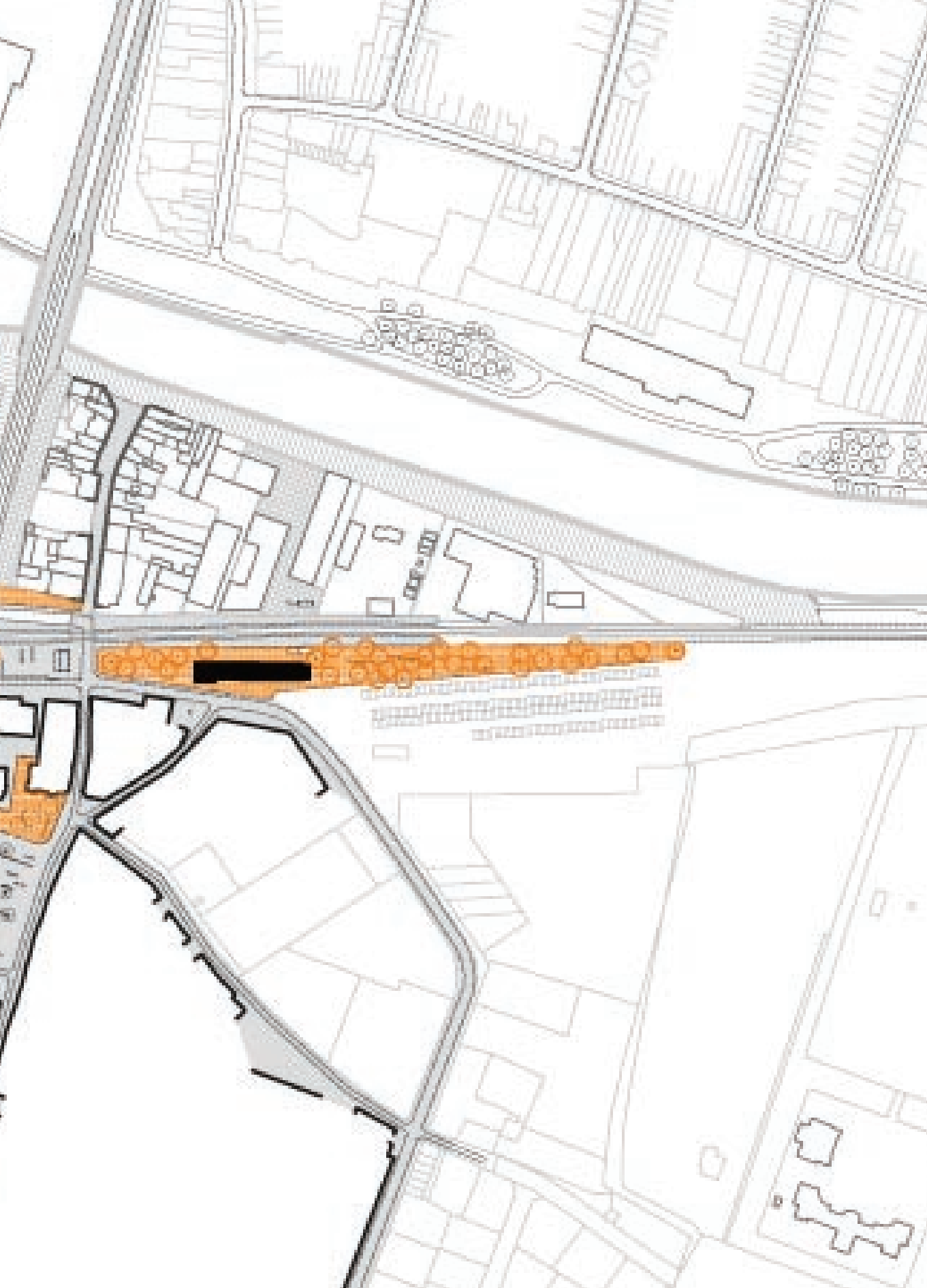
Als in de toekomst ooit de goederenkoer wordt ontwikkeld, kan het station worden verplaatst naar het oude goederenstation. Op die manier kan de overweg worden doorgeschoven in het verlengde van de centrumbrug. Het nieuwe station wordt een strategische verbinding tussen Zuidkaai, goederenkoer en de achterliggende dienstencampus. Op korte termijn stellen we een eenvoudige inrichting van de goederenkoer voor als een langgerekte ruimte met een grindverharding waarin dezelfde bomengroepen worden herhaald. Deze ruimte heeft een vrij informele inrichting die complementair is aan de meer klassieke herin te richten pleinruimtes in de binnenstad. Tijdelijke evenementen vinden hier een overschot aan ruimte die vrijer en informeler gebruikt kan worden. We denken aan een rommelmarkt, de jaarlijkse barbecue van de scouts, de bloedinzamelactie van het Rode Kruis, de kerstmarkt, etc., die zowel in deze ruimte als op de Zuidkaai hun beslag kunnen

vinden. In de regel functioneert deze ruimte als randparking en vormt ze een valabel alternatief voor de parkeer ruimte die uit de binnenstad wordt weggehaald.

Aan de westkant wordt de ruimte tussen spoor en weefsel op een gelijkaardige manier aangelegd. Ook hier ontstaat extra ruimte voor parkings in de nabijheid van de binnenstad. Deze ruimte wordt een belangrijke uitloopruij voor de te renoveren Eperon d'Or, maar ook de bedrijfsgebouwen van Cargill/Vandemoortele presenteren zich hier. De parking van dit bedrijf kan in overleg op een ruimtelijk coherente manier worden heraangelegd.

INGELMUNSTER

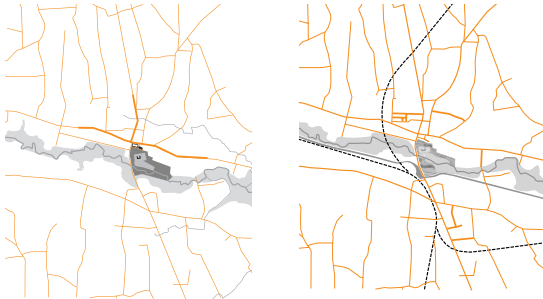

INGELMUNSTER ONDER DE BRUG EN ACHTER HET LINT

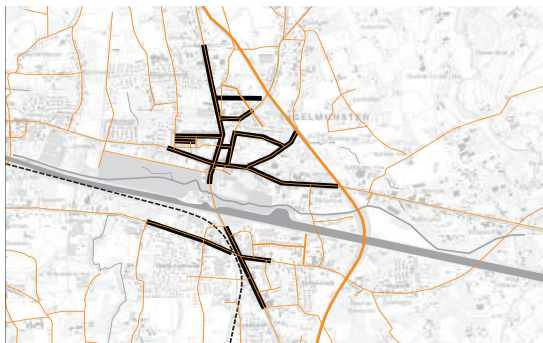
Ingelmunster en het kanaal

De relatie van Ingelmunster met het kanaal is in menig opzicht een soort non-relatie. Historisch ligt het dorp aan de noordzijde van de Mandelvallei. Het kasteel is in de vallei gelegen, maar het dorp was eenzijdig geconcentreerd rond de steenweg Brugge-Kortrijk en de weg tussen Emelgem en Oostrozebeke langs de vallei. Dit assenkruis bepaalt tot op vandaag de hoofdstructuur van het dorp en het spel van bouwen in eerste, tweede en derde orde dat zich langs dit assenkruis voltrekt.

Met de aanleg van het kanaal midden 19e eeuw komt nauwelijks verandering in deze structuur. Het kanaal plooit zich in een dubbele krul rond het kasteeldomein en laat de basisstructuur van het dorp intact. Pas wanneer het station en bijhorend plein op de zuidoever van het kanaal worden ingeplant, steekt de gemeente het kanaal over. Tot vandaag wordt Ingelmunster echter door het kanaal opgedeeld in twee ongelijke delen. Het kanaal is een te nemen barrière die verder geen echte rol van betekenis speelt in het functioneren van de gemeente. Het vormt in Ingelmunster een soort 'Fremdkörper' binnen de fijnmazige structuur van het dorp.

De industriële ontwikkeling van het territorium heeft ook in Ingelmunster zijn sporen nagelaten. Je vindt er in het hart van de gemeente een aantal grotere industriële vestigingen: de brouwerij Van Honzebrouck, de restauratie aannemer Monument, een aantal veevoederbedrijven, etc. In tegenstelling

< 1850 - 1911
< 2002

tot Izegem heeft de industriële ontwikkeling geen complete structuurverandering met zich meegebracht. De industriële vestigingen eisen een plek op tussen alle andere ruimtelijke ingrediënten, zonder het karakter van de gemeente te overheersen. Die cohabitatie van verschillende elementen en sferen is een van de basistreken die Ingelmunster tekenen. Stedelijkheid en landelijkheid, heden en verleden, moderniteit en traditie, presenteren zich hier – alle in matige dosis – zij aan zij en vermengen zich in een bescheiden verstedelijkt landschap zonder grote uitschieters.

Het subtiele spel van nevenschikking en confrontatie speelt zich af binnen het rooster van langse en dwarse lijnen dat we reeds verschillende malen aanhaalden. De regelmatige structuur van beekvalleien en wegen, hoeves en dreven, cafés en kapelletjes lijkt op het eerste zicht overspoeld door de recente bouwwoede die ook in Ingelmunster de gekende Vlaamse fermettes bij bosjes heeft achtergelaten. Wat de Ingelmunsterse variant van 'fermettegem' interessant maakt, is dat je tussen deze herkenbare verkavelingen in ook het oude café terugvindt, het oude landweggetje gewoon achter de huizen doorloopt, de oude graft of dreef de voortvarende villabouw min of meer heeft overleefd. Dit zorgt ervoor dat de stereotiepe verkavelingen die we overal in Vlaanderen terugvinden hier net iets minder steriel en voorspelbaar zijn. Er is een soort conditie tussen stedelijkheid en landelijkheid in ontstaan die er best mag wezen. Het resultaat bevat alle elementen van suburbane ontwikkeling, maar de sfeer die het verkavelde landschap in Ingelmunster uitstraalt is niet suburbaan. Hier versmelten de logica van de netwerkstad en de dorps landelijke logica in een variëteit aan micro-landschappen die probleemloos elementen van beide combineren.

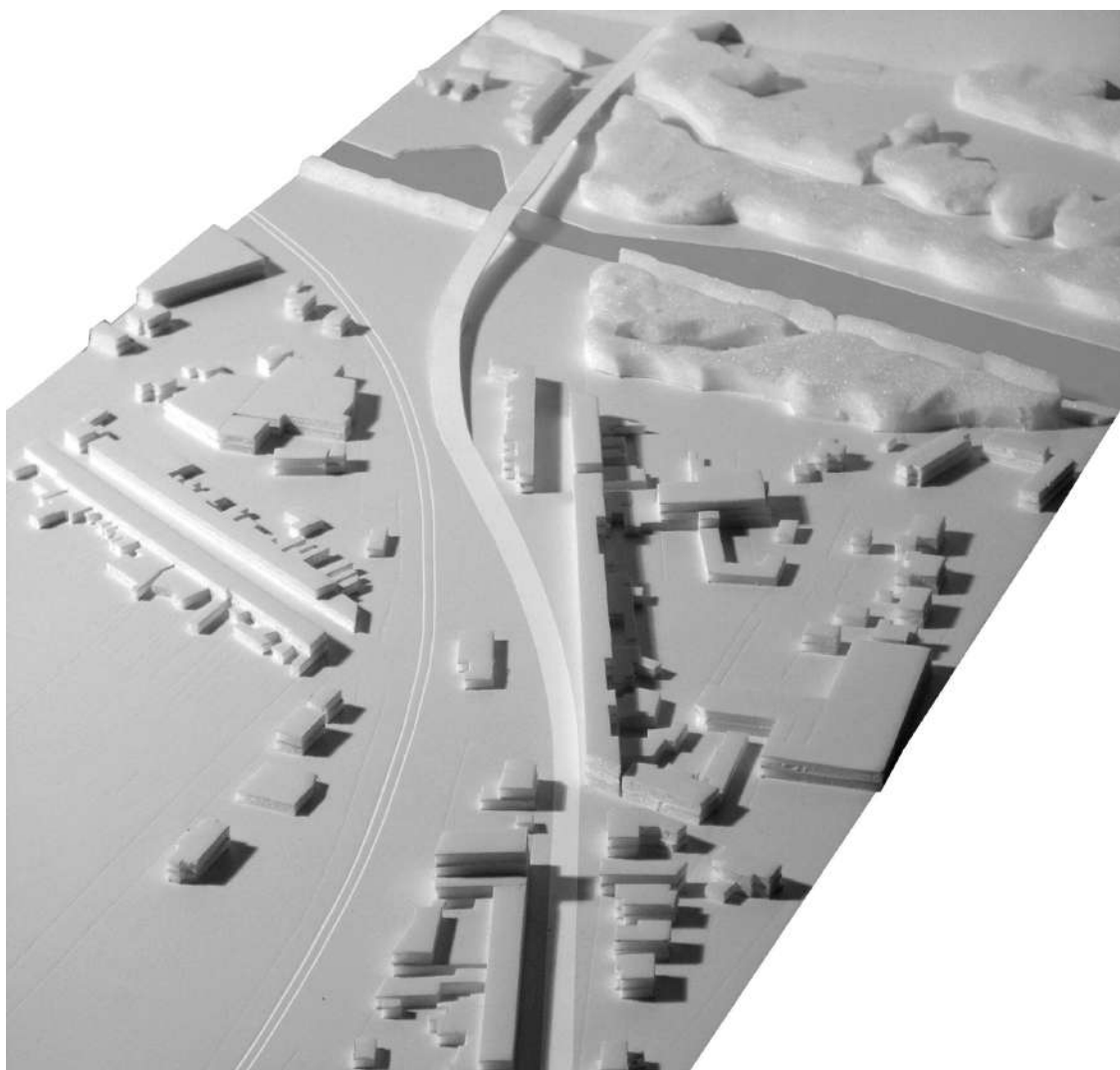

< micro-landschappen / *micro-landscapes*

> (her)configuratie van micro-landschappen tot ruimtelijk systeem / *(re)configuration of microlandscapes as a spatial system*

De driedelige relatie tussen rooster, vallei en kanaal die we doorheen de verschillende projecten ontwikkelen, is in Ingelmunster meer dan waar ook langs het kanaal op concrete wijze voelbaar. Het kanaal en de bijhorende industriële machinerie heeft de vallei niet volledig ingenomen. Grote delen van de Mandelvallei zijn hier open gebleven. De Mandel vormt een soort groene enclave die nauwelijks in de gemeente is opgenomen maar er toch een centrale plaats inneemt. De open vallei plaats het kanaal in een verrassende groene context die op verschillende plaatsen aanleiding geeft tot een relatief marginaal maar geheel eigen gebruik. De grote en kleine zwaairom zijn een favoriete vissersplek waar men van ver buiten de onmiddellijke omgeving op af komt. In de rand van het kasteeldomein tegen het jaagpad aan wordt gemountainbiked op informeel gecreëerde paden. Aan de overkant, in wat ooit deel uitmaakte van de dubbele kanaalbocht om het kasteel heen en nu is gedempt, vinden we het natuurlijk biotoop van hagedissen en natuurliefhebbers. Deze elementen horen bij het park dat in het eerste hoofdstuk van deze publicatie op de kaart werd gezet. In dit hoofdstuk komt deze groene enclave aan bod als integraal deel van Ingelmunsters publieke ruimte. Daarmee wordt meteen duidelijk hoe vanuit concrete projecten op gemeentelijk niveau zowel aan de gemeentelijke structuur als aan de ruimere regionale structuur gebouwd kan worden.

Bindtekens in een tweeledig landschap

De groene enclave rond het kanaal en het rijk gevarieerde 'patchwork' van residentiële microlandschappen die we in het rooster aantreffen vormen twee quasi gescheiden ruimtelijke systemen waarvoor we een project voor Ingelmunster opbouwen. De projecten gaan in op de eigenheid van deze twee gescheiden werelden van rooster en kanaal en proberen vanuit die eigenheid een complementaire relatie tussen beide op te bouwen.

De verschillende projecten die voor de gemeente Ingelmunster worden ontwikkeld, zetten verschillende ruimtelijke figuren in om opheldering te brengen in de relatie tussen de relatie tussen de groene enclave en de gemeente rondom. In elk van de deelprojecten worden nieuwe publieke ruimtes en structuren ontwikkeld die een soort bindtekens vormen tussen beide werelden.

(1) De brug die het kanaal oversteekt wordt omgevormd tot een brug over de hele parkruimte en scheert in één lange beweging over de ruimte van kanaal en vallei. (2) Onder de brug wordt op beide oevers zo een ruimte vrijgemaakt die de grote dimensie van het kanaal in het hart van de gemeente neerzet. De harde ruimte aan de kleine zwaaihoek en de groene ruimtes gevormd door de gedempte oude kanaalbocht aan de overzijde vormen de kern van een eigenzinnig landschap dat in de langse richting door de gemeente trekt. (3) De projectvoorstellen voor de industriële sites Monument, Desmaco en Moquette ontwikkelen concrete woonvormen die de tweede bouwwoorde ontsluiten en tegelijk een nieuwe interface opbouwen tussen het fijnmazige woonweefsel en de groene ruimte rond vallei en kanaal.

een nieuwe dorpsbrug in en over het park

De dorpsbrug in Ingelmunster is gelegen op de oude steenweg die Brugge met Kortrijk verbindt. De grote verkeersstroom die deze noord-zuid-route volgt is reeds geruime tijd naar de ringweg aan de oostkant van Ingelmunster afgeleid. De brug maakt deel uit van de doortocht die in de nabije toekomst heraangelegd zal worden met een nieuw profiel dat overeenkomt met de lokale verkeersfunctie die dit stuk steenweg opneemt. Los van de herprofilering van deze oude weg moet op korte termijn een oplossing worden gevonden voor de verhoging van de brug met zo'n anderhalve meter. De dorpsbrug is het laatste obstakel dat verhindert om de containerterminal die op de grens van Roeselare en Izegem wordt gebouwd toegankelijk te maken voor schepen met een stapelhoogte tot drie containers. Deze brug is reeds geruime tijd het onderwerp van discussie. De voorstellen beslaan het hele spectrum van een platte opengaande brug tot het opvijzelen van de bestaande brug. In het kader van deze workshop is vooral geprobeerd om de beslissing hierover

ruimer te kaderen en in te passen in een globale redenering over de kern van de gemeente en de plaats van het kanaal hierin.

In de workshop was het uitgangspunt niet het technische vraagstuk van de brugverhoging maar de toekomstige relatie tussen de twee delen van Ingelmunster weerszijden van het kanaal. Het uitgewerkte project toont aan dat een verhoging van de brug toch de aanleiding kan zijn om Ingelmunster om te vormen van de asymmetrische gemeente die het historisch altijd is geweest tot een symmetrische structuur die zich rondom het kanaal ontwikkelt.

De vernieuwde dorpsbrug moet een performante verbinding voor zacht verkeer worden die in het hart van de gemeente beide zijden dicht bij elkaar brengt. De autofunctie van de brug is in zekere zin bijkomstig. Men zou zelfs kunnen overwegen of een fietsersbrug hier niet kan volstaan nu er via de ring een volwaardig alternatief voor de auto bestaat. De brug die we voorstellen kan het best omschreven worden als een fietsersbrug waar ook auto's overheen gaan. De expressie, de lijnvoering en hellingsgraad, de sectie en de lokale aansluitingen zijn in de eerste plaats bedacht om op de meest gepaste manier het zachte verkeer op te nemen.

De brug wijkt af van het historische tracé van de steenweg. Op die manier ontstaan aanloopstroken die de bestaande bebouwing niet in het gedrang brengen. Belangrijker echter is de stedelijke choreografie die tussen beide lijnen ontstaat. De brug buigt uit naar het westen en komt zo ten volle de parkruimte binnen. Vanop de brug krijg je een panoramisch overzicht over kanaal en vallei. De zichtlijn van de steenweg wordt niet langer door de brug onderbroken. Er ontstaat op beide oevers een doorkijk naar de groene ruimte rond het kanaal. Over het water heen worden beide zijdes van de gemeente visueel met elkaar verbonden terwijl de fysieke verbinding een ietwat andere route volgt. Vanuit de doorkijk over de tracés van de oude steenweg is in de ooghoek de lange lijn van de nieuwe brug altijd voelbaar.

In de herprofilering van de doortocht willen we aansluiten op de driedelige structuur van de gemeente, met een noordelijk gedeelte – wat het historische Ingelmunster omvat, het zuidelijke gedeelte – oorspronkelijk een soort 'Ingelmunster station' maar hoe langer hoe meer de symmetrische helft van de gemeente, en een groene ruimte tussenin met het kasteel, de mandelvallei en het kanaal. De doortocht zien we als een continue lijn die deze drie ruimtes aandoet, maar waarvan de ruimtelijke inrichting zich eerst en vooral naar de specifieke deelruimte schikt.

De brug die we in deze sequentie projecteren spant zich op tussen het kruispunt voor de kerk en het stationsplein en neemt met een flauwe helling de hele passage van park en

kanaal in een keer. De brug wordt zo eerst en vooral een brug in en over het park, eerder dan een vervelende klim over het kanaal. De nieuwe inplanting van de brug zorgt voor een natuurlijke transformatie van het stationsplein dat door de aanloop van de brug in twee wordt gedeeld: een verkeersvrije pleinruimte die aansluit bij het vrijgemaakte tracé van de oude steenweg en een driehoekige ruimte die als busstopplaats en uitloopruimte voor het station kan fungeren.

Voor de parkeerplaats voor de kerk op de noordoever die vandaag als marktplaats wordt gebruikt, stellen we een groene inrichting voor in aansluiting op het kasteelpark. Op die manier wordt de groene enclave ten volle in het hart van de gemeente neergezet. In de lengte van de steenweg aan de oostkant van de brug ontstaat een langgerekte pleinruimte die op het kanaal uitloopt.

publieke ruimte langs het kanaal in het hart van de gemeente

Ingelmunster is vandaag een gemeente aan beide zijden van het kanaal. Door een aantal toevalligheden zoals de aanwezigheid van het kasteel, de reservatiestrook voor de N382, de beslissing om die N382 niet te realiseren, enz., biedt het kanaal ter hoogte van Ingelmunster een bijzonder groene aanblik. Wij stellen voor om de gemeente in haar toekomstige ontwikkeling ten volle op die groene ruimte te oriënteren. Wat

nu veleer een onderbreking in de structuur van de gemeente vormt, zou een heus bindteken kunnen zijn.

De nieuwe brug is het sluitstuk van een hertekende doortocht door de gemeente. De mogelijke herinrichting van de brug biedt de kans om in het hart van de gemeente, naast en onder de brug, op beide oevers van het kanaal een nieuwe publieke ruimte te ontwikkelen. Deze nieuwe publieke ruimte sluit aan bij de maat en schaal van de kanaalruimte en staat in scherp contrast met de kleine ruimtes die we in de porositeit van het weefsel terugvinden. De kanaalruimte is de enige in de bandstad waar een bredere blik op het territorium mogelijk is. De lokale transformatie van de kanaalruimte tot publieke ruimte organiseert een stedelijk decor waarin de verschillende dimensies van de kanaalstad zich tonen, een industrieel verleden, een groene onderlaag en een poreus woonlandschap komen hier samen als overlappende stedelijke horizonten.

De basisvorm van deze nieuwe publieke ruimte komt voort uit de voetafdruk die de intussen verdwenen dubbele vaartbocht in het territorium heeft afgezet. De verharde kade aan de kleine vaartkom heeft niet veel nodig om een interessante publieke ruimte te worden. De nieuwe brug laat toe om de ruimte vrij te maken en ten volle de aanwezigheid van het kanaal uit te spelen. Zonder veel bijkomende heraanleg zou hier de weekmarkt kunnen worden opgesteld die nu op de parkeerplaats voor de kerk plaatsvindt. De markt lijkt de uitgelezen gelegenheid om deze ruimte te ontdekken en geleidelijk in het hart van de gemeente in te sluiten. De ruimte is ook uiterst geschikt voor andere evenementen en kan als een soort overloopruimte voor de gemeente functioneren. Wanneer geen evenementen plaatsvinden kan dit nieuwe plein als randparking functioneren.

Aan de overzijde van het kanaal ontstaat een soort groene 'common' die langs het jaagpad doorloopt tot aan de voetgangersbrug verderop. Deze ruimte is opgebouwd als een conglomeraat van toegankelijke velden en ontoegankelijke ecologische pockets. Delen ervan worden gemaaid terwijl, voor andere een ecologisch bermbeheer van toepassing is.

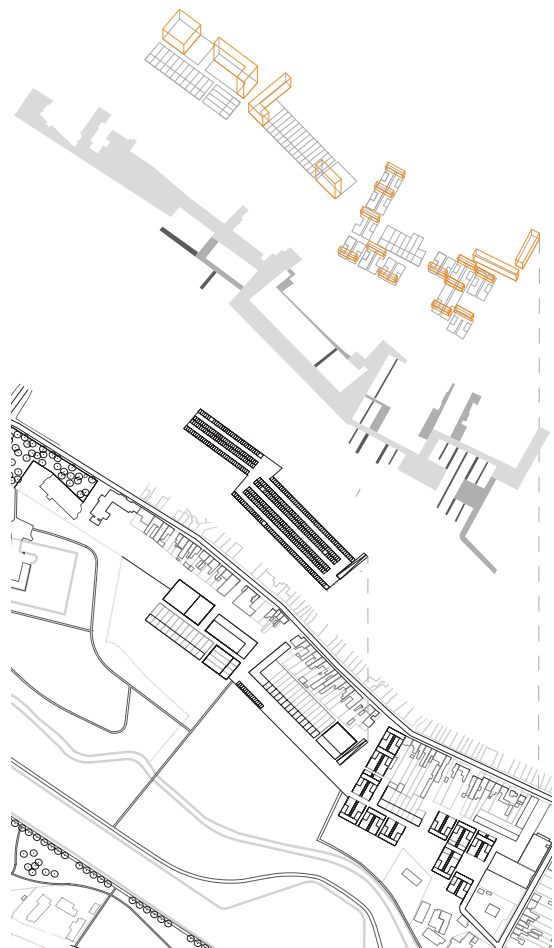
De langgerekte ruimte onder de brug, hard aan de noordkant, groen aan de zuidkant, vormt samen met de twee uitlopers in de dwarse richting richting kerk en richting station, een geïntegreerde publieke-ruimte-figuur die de kanaalruimte in het hart van de gemeente inweeft. De langse en dwarse ruimtes worden gecombineerd in een samengestelde figuur die kleine en grote ruimtes tegen elkaar uitspeelt, die sterk afgelijnde ruimtes koppelt aan open plekken die de horizon uitspelen.

wonen op de rand van de vallei

Op de rand van de groene enclave in het hart van Ingelmunster, achter het lint of in de diepte van de residentiële verkavelingen zijn een aantal bedrijven gevestigd die vandaag reeds leegstaan of op termijn in aanmerking komen voor herontwikkeling. De reconversie van deze sites biedt de mogelijkheid het residentiële weefsel verder te verdichten en tegelijk de structuur van het groene hart van de gemeente te consolideren. Om tot een coherente ruimtelijke ontwikkeling te komen moet echter voorbij de grenzen van de bestaande sites gekeken worden. Dit is noodzakelijk om tot de nodige aansluiting te komen met het aanpalende weefsel. Belangrijker nog is dat deze sites niet integraal als 'te herontwikkelen' kunnen worden beschouwd. De industriële ontwikkeling heeft de vallei van de Mandel dusdanig ingepalmd dat de waterbergingscapaciteit van deze kleine waterloop werd geschaad. Nieuwe ontwikkeling op deze locatie moet aan de Mandel opnieuw wat ruimte geven en een redelijke verdeling tussen bebouwde en onbebouwde ruimte in acht nemen. Dit is het makkelijkst te realiseren als deze oefening niet op een dwangmatige manier binnen de perceelsgrenzen wordt uitgevoerd.

In de workshop werden voorstellen uitgewerkt voor de sites Monument, Moquette en Desmaco. We zien deze voorstellen niet als de ultieme projecten die op deze plekken dienen te worden gerealiseerd. Ze geven echter in meest concrete vorm uitdrukking aan een aantal ruimtelijke principes die bij de ontwikkeling van deze sites in rekening moeten worden genomen. Ook tonen zij de kwaliteit die op deze locaties, mits in achtneming van deze principes, gerealiseerd zou kunnen worden. Voorts laten deze projecten zien hoe, door zorgvuldig met deze sites om te springen, vanuit concrete deelprojecten een bijdrage kan geleverd worden aan de ontwikkeling van het park dat we tussen Izegem en Ingelmunster projecteren.

Het basisthema dat in deze projecten naar voor komt, is het ontwikkelen van de tweede bouwvleugel achter de bestaande linten en dit op een manier die zich inschrijft in het bestaande weefsel. Deze diepe percelen bieden een aantrekkelijke woonlocatie omwille van de onmiddellijke aanwezigheid van de groene context van de vallei. Deze groene ruimte

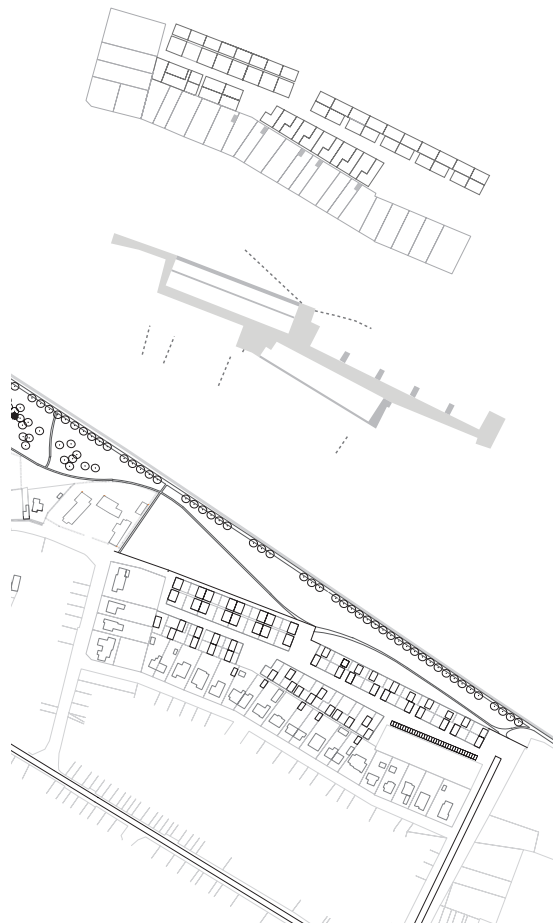

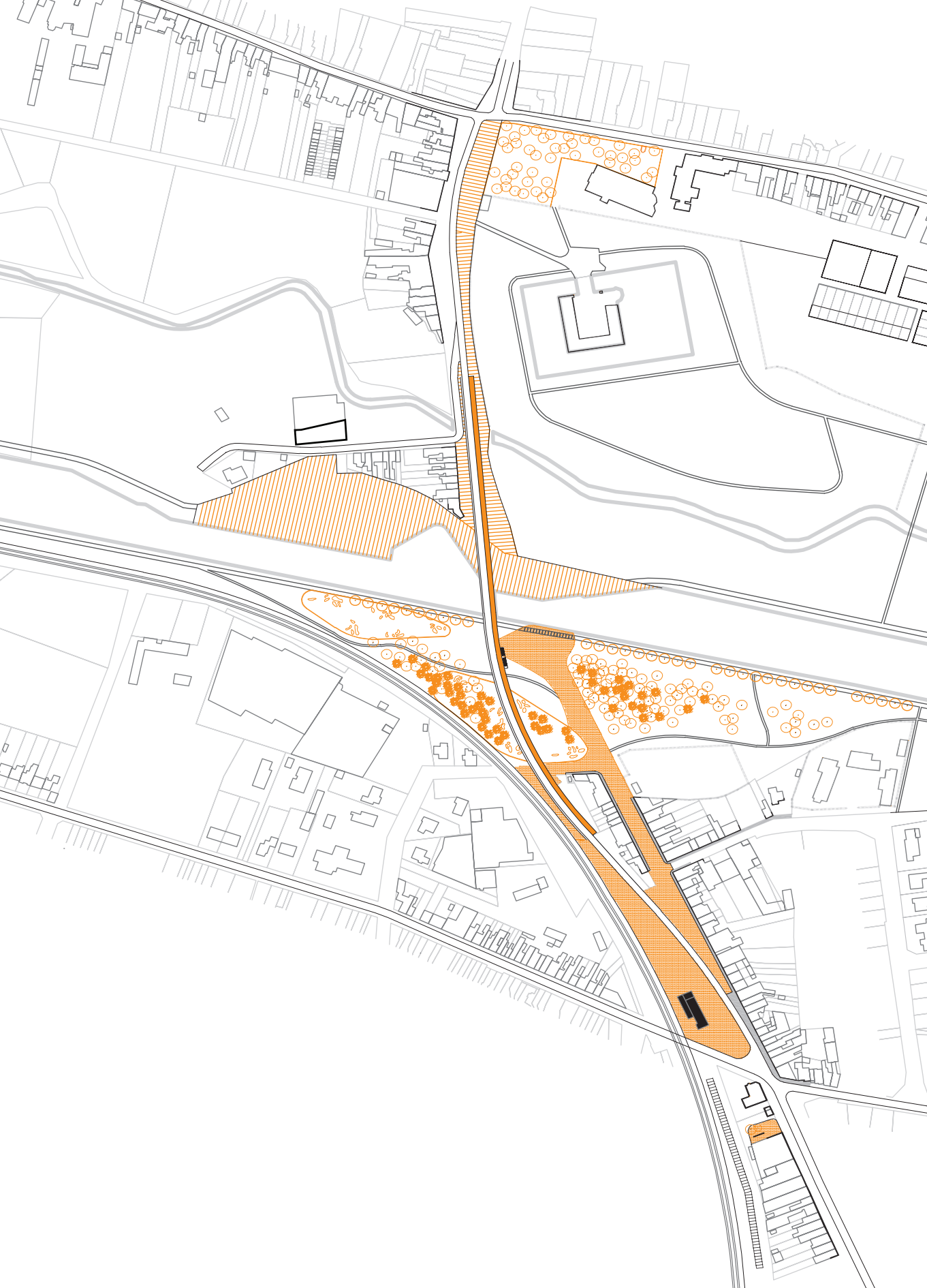
is echter geen formele parkruimte waar een residentiële randontwikkeling bij hoort. De projecten, net zoals de voorstellen voor de Zuidkaai in Izegem, hoeden zich ervoor de ruimte rond het kanaal en in de vallei te consumeren als een zichtlocatie waar forse gebouwen langs komen te staan. Dergelijke gebouwen overheersen de context dusdanig dat de specifieke, wat anonieme sfeer die deze ruimtes juist zo bijzonder maakt meteen in het gedrang komt. Om die reden is gezocht naar woonvormen in compacte laagbouw (met enkele hogere accenten) die op een interessante manier tussen het lint en de vallei in gaan zitten.

De ontwikkeling aan de noordzijde van het kanaal volgt de driedeling die nu reeds in het lint aanwezig is. De bebouwing neemt telkens de richting van het lint over en geeft een specifiek antwoord op de beschikbare bouwdiepte. Woningen worden geclusterd in coherente deelfiguren die als grotere gehelen een dialoog met de ruimere context aangaan. Een eerste cluster, in het verlengde van de bestaande parking achter het stadhuis en het nieuwe OCMW-gebouw, is opgebouwd uit twee appartementsgebouwen en een aantal grondgebonden woningen in een coherente ruimtelijke enveloppe. De appartementen hebben hun ontsluiting via de buitenrand, de woningen van binnenin de cluster. In een tweede deel wordt het bestaande lint verdubbeld. Voor deze woningen wordt een brede strook vrijgehouden die een soort plint vormt langs de vallei. Onder deze plint wordt een ondergrondse parking voorzien voor de woningen er bovenop. Deze parking is ruim genoeg om het nodige parkeerprogramma voor de geprojecteerde ontwikkeling op te nemen voor zover dat niet in de woning kan. Bovenop de plint is extra ruimte waar bezoekers kunnen parkeren. Een derde cluster ontsluit de volledige diepte van eerste, tweede en derde orde, en bestaat uit een aantal geschakelde grondgebonden woningen en geschakelde patiowoningen met een bovenwoning erop. Via twee lussen wordt dit weefsel van op de randen voor de auto ontsloten. Voor de voetganger is het toegankelijk via een fijnmazig netwerk van paden en stegen. De drie geclusterde opstellingen samen vormen een hedendaagse oefening in porositeit, in de gelijktijdige aanwezigheid van stedelijke en landelijke kwaliteiten, in directe dialoog met de sfeer en structuur van het residentiële landschap rondom.

Ook aan de zuidkant van het kanaal is gezocht naar een correcte verdeling van open en bebouwde ruimte. De bebouwing wordt achter de bomenrij wat achteruit geplaatst. Daardoor wordt een groene strook vrijgehouden die langs het jaagpad doorloopt tot aan de nieuwe ruimte die we onder en rond de vernieuwde dorpsbrug voorstellen. Dit uitgangspunt levert een eenvoudige structuur op waarin een aantal nieuwe woningen in een compacte 'lijnverkaveling' achter de bestaande verkaveling worden ingeschoven. De globale vorm van deze verkaveling wordt gestructureerd door de wisseling van kavelvormen en de zorgvuldige ontwikkeling van de

randen. Ook hier is de auto-ontsluiting niet structuurbepalend maar eerder ad hoc. De helft van de huizen hebben hun hoofdontsluiting aan de westkant, de andere helft aan de oostkant. Verder is het mogelijk de nieuwe verkaveling te bereiken doorheen de bestaande verkaveling. Daartoe stellen wij een strategie voor in navolging van het concept 'Zorgverkaveling@' zoals het door onderzoekers van het Onderzoeksinstituut Architectuur, Mobiliteit en Omgeving (AMO) van de Provinciale Hogeschool Limburg is ontwikkeld. Op de grote kavels langs de Oudstrijdersstraat wordt toegelaten dat een bijkomende kleine wooneenheid voor een inwonende grootouder, een thuiswonende zoon of dochter, een klein kantoor of atelier wordt bijgebouwd als een soort achterhuis en dit op voorwaarde dat men een recht van overgang voor voetgangers voorziet naar de achterliggende wooneenheden. Deze doorsteken en kleine inbreidingen vormen een concrete bijdrage aan de bestaande porositeit van het weefsel.

HET GEWONE, HET BUITENGEWONE EN HET ANDERE

Een plek in de nevelstad

De dominante ontwikkelingsmodus in dit territorium, is er een van accumulatie, blijvend investeren, uitbouwen wat men heeft en incrementeel aanvullen en vernieuwen. Het gevolg is een soort verzadiging van het territorium. Als je goed kijkt is er nog behoorlijk wat ruimte, maar elke vierkante meter is op de een of andere manier ingeschreven in de mozaïek van utilitaire claims die het hele territorium bezet.

In die alomvattende accumulatielogica onderscheiden we twee momenten. Er is de gewone vorm die binnen het rooster van langse en dwarse wegen voor een geleidelijke 'versteening' heeft gezorgd van wat in oorsprong een ruraal stelsel van wegen en paden was. Daarnaast treffen we rondom het kanaal een buitengewone vorm van accumulatie aan. Een even prozaïsch landschap ontrolt zich hier maar wel met een uitzonderlijke maat en schaal. Dit landschap hebben we doorheen de publicatie gemakshalve aangeduid als kanaallandschap. Het is een amalgaam van groene restanten van de Mandelvallei, van oude en nieuwe industriële landschappen.

De ontwerpvoorstellen die in deze publicatie werden uitgewerkt, zien de tweedeling tussen deze twee vormen van 'accumulatie' als de sleutel tot een strategische interpretatie en verdere ontwikkeling van de streek. De verschillende projecten bevestigen de tweedeling tussen de twee deelruimtes die binnen beide logica's zijn ontstaan maar proberen de interne coherentie en het onderling verband tussen beide werelden te versterken.

De gewone wereld van het rooster en de buitengewone wereld van het kanaallandschap vormen twee complementaire ruimtelijke condities. Elke conditie kan andere dingen opnemen. Maar belangrijker, in hun confrontatie zorgen beide werelden voor een uitweg uit de relatieve grijsheid die deze omgeving kenmerkt. Binnen elk systeem treffen we een grote variatie en wisseling aan van elementen. Die variatie is echter zelden interessant. Elke villa is anders, maar de optelsom van al die hyperindividuele objecten vormt een soort ruis. Voor het kanaallandschap geldt in zekere zin hetzelfde. Het vormt een soort landschap in een permanente staat van verandering waarbij de afschrijftermijn van elke investering het ritme dicteert. De groene momenten in het kanaallandschap liggen er wat verweerd bij en de onderlinge samenhang is zoek. De ruimte rond het kanaal is zelden spannend, het kanaal lijkt te breed, de monumentale bomenrij is te fragmentarisch aanwezig, de bedrijventerreinen gaan nauwelijks een relatie met het kanaal aan.

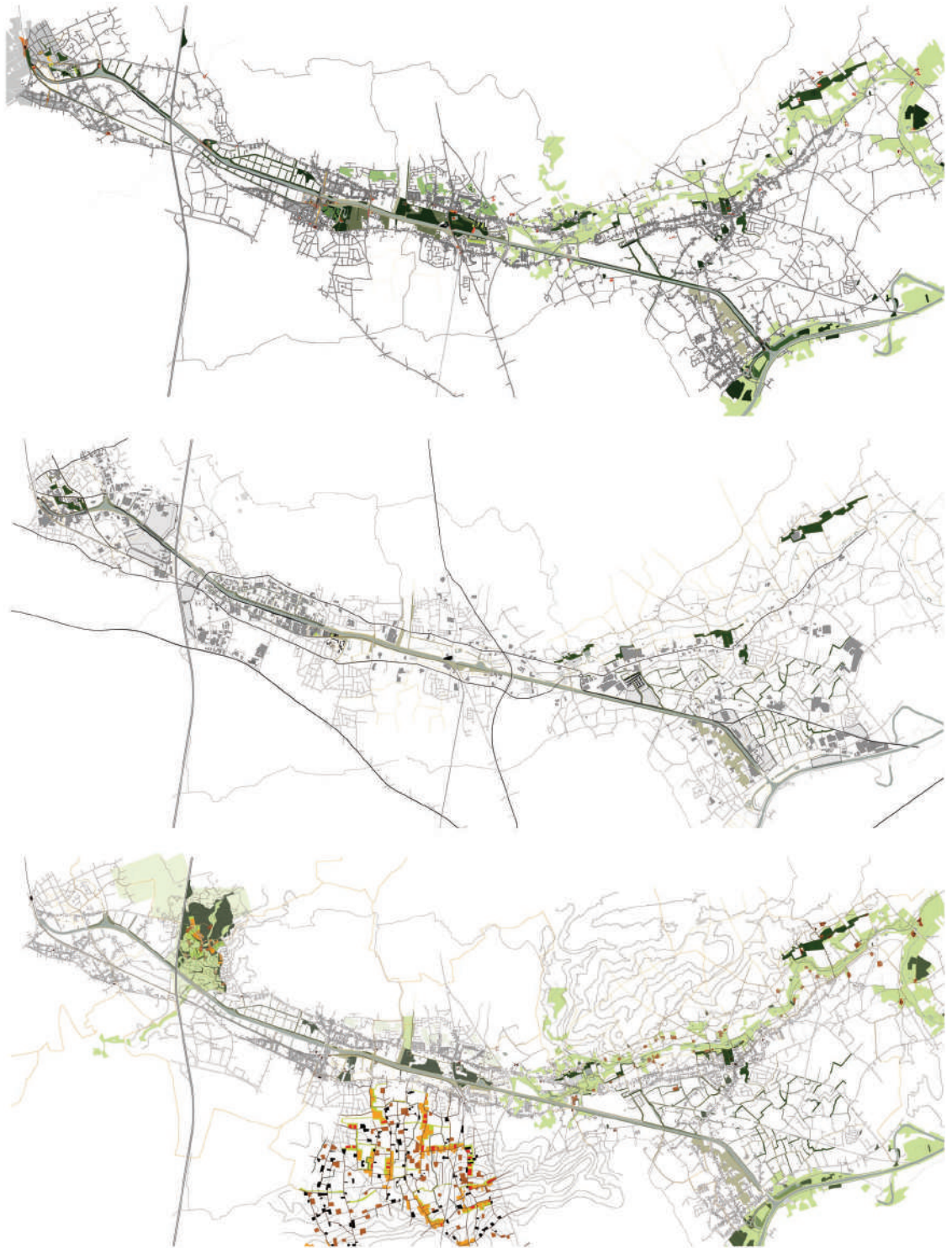
Het samenspel tussen rooster en kanaal is echter wel interessant, maar is op vandaag weinig tastbaar aanwezig. De dominante relatie tussen de gemeentes en hun kanaal is veel eerder een onverschillig samenwonen dan dat er van een hechte

band sprake is. In de workshop wordt de basisintuïtie die in de Canal-Link-studie was aangezet, verder uitgewerkt. Het kanaal, zo werd in deze studie gesteld, is niet de structurele ruggengraat van de stedelijke agglomeratie maar is wel de enige ruimte waar een overzicht ontstaat op de veelsporige logica's die in de bandstad langs het kanaal spelen. In de Canal-Link gebiedsstudie toonde het belang en de rol van de kanaalruimte aan als een soort landschappelijk theater waarin de verschillende dimensies van de open stad zich tonen. complete stad, machinestad en buitenstad zijn er in verschillende doses 'gelijktijdig' aanwezig. Het kanaal is in oorsprong op de industriële machinestad bedacht. Langs het kanaal krijg je echter ook een doorkijk op de residentiële stad die vooral op de dieper gelegen linten is gericht. De buitenstad dwarst de ruimte van het kanaal en is vooral in het relictenlandschap van de Mandel nog voelbaar. De kanaalruimte is een ruimte waarin we een andere blik op het territorium krijgen en verrassende combinaties tussen deze onderscheiden logica's mogelijk zijn.

In het park dat tussen Izegem en Ingelmunster wordt geprojecteerd, is deze eigenschap van de kanaalruimte op geïntensiverende wijze aanwezig en tot de inzet van een project gemaakt. Het randpad dat verschillende bestaande paden met elkaar verbindt, organiseert het raakvlak tussen de wereld binnen en buiten het kanaallandschap en vormt een lijn waarlangs de verschillende logica's van de kanaalstad elkaar afwisselen en op elkaar aansluiten. De prille landschappen van de residentiële stad, de industriële stad en het stedelijke buiten kristalliseren in het park uit tot volwassen stadsbeelden die de kanaalstad in perspectief plaatsen. Het relatieve evenwicht tussen deze concurrerende stadsbeelden wordt hier niet aan het toeval overgelaten maar wordt binnen vier strategieën beslecht.

Aan de twee uiteinden van het park worden in Izegem en Ingelmunster twee nieuwsoortige publieke ruimtes ontwikkeld die het park ver in de kern van de gemeentes neerzetten en omgekeerd deze gemeentes aansluiting laat zoeken op de open ruimte rond het kanaal. In deze nieuwe ruimtes spiegelen de verschillende dimensies van elke gemeente zich aan elkaar. Ze vormen een soort ruimtelijke echokamers waarin de veelheid aan geluiden wordt versterkt en uitgesorteerd, waarin sommige klanken uitdoven en andere resoneren. Net zoals het park waarin de parallelle horizonten van de industriestad, de woonstad en de recreatieve stad – machinestad, complete stad en buitenstad – samen vallen, wordt in deze nieuwe ruimtes een andere stedelijke horizon opgeplooid, een soort interne skyline waarop de verschillende ingrediënten van deze kleine gemeentes afleesbaar zijn.

In de workshop wordt de tweedeling tussen rooster en kanaallandschap niet enkel ruimtelijk ontwikkeld maar ook op een tweede, 'symbolisch' niveau aangevoerd. Voorbij de accumu-

complete stad / complete city - machinestad / machine city - buitenstad / city outside

latiologica wordt gestreefd naar een stedelijke noot in deze ontluikende kanaalstad. De tweedeling tussen rooster en kanaallandschap wordt niet enkel uitgespeeld als complementaire ordeningsprincipes maar als een mogelijk samenspel tussen het gewone en het andere, tussen het dagdagelijkse en het andersdaagse.

Het voorgestelde park is met andere woorden niet enkel de intensivering van de ruimtelijke tegenstelling tussen kanaallandschap en territorium. Het is ook een poging om in dat kanaallandschap een moment te herkennen waar de utilitaire accumulatiologica plaatselijk wordt opgeschort, waar een uitzondering wordt gemaakt op de totale en argeloze consumptie van het territorium. Het park is in die zin een 'oord van ont-houding' waar plaats gemaakt wordt voor water en kritische biotopen, voor het zondagse tijdsverliezen en belangeloze passionele hobby's. De ruimte van het park wordt zoveel mogelijk vrij gehouden van exclusieve claims maar wordt tegelijk maximaal gedeeld. Het park is exclusief qua ruimtegebruik maar inclusief in de verschillende 'publieken' die er hun intrek nemen en er de andere sfeer maken. Het park nestelt zich tussen de drie reproductiologica's die in de kanaalstad de orde van de dag uitmaken om er het soort alterego van te vormen. Het park is een ruimte waar de choreografie van de regio zichtbaar wordt, maar tegelijk een plek die aan de dans ontspringt: buitengewoon en anders.

Strategische allianties in de Kanaalstad

Bij de opstart van de gebiedsvisie stonden we voor een moeilijke opgave. Voor ons lag een moeilijk vast te grijpen en te definiëren gebied: noch stad, noch open ruimte, een amalgaam van stedelijke en landschappelijke fragmenten die als verschillende tektonische platen naast elkaar schuiven en zodoende een spanningsveld creëren, een gebied opgebouwd uit verschillende landschappen, met eigen reproductielogica's, die elk in een ijl tempo muteren en zich proberen staande te houden in de voortdurende transformatie van dit stukje Vlaanderen. Het studiegebied was bovendien niet in te schrijven in een duidelijk afgebakende bestuurlijke eenheid: vijf gemeentes langs eenzelfde infrastructuur, het kanaal Roeselare-Leie. Niet meer, niet minder.

Met de gebiedsvisie werd een open, structurele visie op de streek ontwikkeld, gekoppeld aan concrete projecten. Deze projecten spelen in op potenties die in de plooiën van de verschillende spanningsvelden te vinden zijn, en pogen diverse (bestaande) initiatieven samen te brengen in een samenhangend verhaal. De gebiedsvisie bespeelt daarbij twee registers: enerzijds het register van open visievorming via concreet geformuleerde acties, anderzijds dat van toetsing en bijsturing via concrete projecten. De werkwijze zoekt een plaats op tussen visie en realisatie, tussen ruimtelijk plannen en ingrijpen op het terrein, tussen onderzoek en stedenbouwkundige verkenning. Het geheel werd neergezet als een eerste stap in een proces van debat en projectdefiniëring, gericht op samenwerking over grenzen heen (van gemeentes, beleidsniveaus, publiek/privaat en beleidssectoren) en strategische alliantievorming tussen besturen en actoren.

De verhouding tot de geïnstitutionaliseerde planningsprocessen zoals structuurplanning, uitvoeringsplannen en GNOP's, is er één van complementariteit, werkend op een parallel spoor. De werkwijze die in de gebiedsvisie en daaruitvolgende processen (zoals de hier gepresenteerde workshop) wordt uitgezet, keert deze beleidskaders niet de rug toe, maar probeert relatief vrij en open op zoek te gaan naar kansen en potenties gelegen op het terrein en in bestaande initiatieven. Op deze manier worden de bestaande planningsprocessen gevoed met nieuwe impulsen, en krijgen deze een strategisch, uitvoeringsgericht perspectief. Ze worden actief gestuurd, waarbij het ontwerp onderzoek als stedenbouwkundige verkenning bemiddelt tussen verordenen en realiseren. De bestaande planningsinstrumenten worden niet vervangen maar verder aangescherpt, duidelijker gearticuleerd en programmatisch verder opgeladen. Waar de gebiedsvisie eindigde in het uittekenen van de eerste krijtlijnen met een dik penseel, werden gedurende de workshop de ruimtelijke mogelijkheden verder afgetast en programmatisch verfijnd.

De resultaten van de workshop, samengebracht in dit cahier,

zijn divers van aard, veronderstellen verschillende acties en vragen een wisselende en andersoortige houding van de verschillende besturen en actoren.

Gebruik makend van de bestaande verordenende kaders worden via het ontwerpend onderzoek de randvoorwaarden voor een kwalitatieve ruimtelijke ontwikkeling verder aangescherpt. De overheid kan deze op haar beurt inzetten in de dialoog met de actoren op het terrein. Op deze wijze kan die overheid concrete initiatieven die zich aandienen (de sites Sintobin, Monument, Desmaco, Moquette, de heraanleg van een doortocht, de verhoging van een brug,...) sturen binnen een langetermijnvisie. Dit cahier bevat meer dan voldoende stof om deze dialoog op diverse plekken, in verschillende dossiers te voeden: de reconversie op noord- en zuidoever en de heraanleg van de centrumbrug te Ingelmunster, de heraanleg van de stationsomgeving en de reconversie van de Zuidkade te Izegem.

De overheid wordt uitgedaagd om ook een andere minder klassieke rol te spelen en op te treden als regisseur tussen de diverse actoren in. De gemeentes kunnen, met de troeven die ze zelf in handen hebben en gebruik makend van de geleverde inzichten, een concrete werking initiëren. Voor het park zou een parkwerking kunnen worden opgezet, die zou kunnen starten als informele werkgroep met de beide gemeentes, de Provincie en de West-Vlaamse Intercommunale, die als eerste wapenfeit een inclusief overzicht opmaakt van het bestaande patrimonium en de bestaande ruimteclaims, om deze op een gestructureerde manier te koppelen aan geïnteresseerde kandidaat-investeerdende partners.

De overheid, die hier met verschillende gezichten naar voor treedt, zal de ene keer vanuit een afwachter, verordenende houding in het debat stappen, een andere keer optreden als regisseur van complexe programma's met diverse actoren, of zelf projecten of onderdelen ervan realiseren. Belangrijk hierbij is dat deze initiatieven worden gekaderd binnen de open visie op de kanaalstad, maar dat tegelijk die visie vanuit de concrete werking wordt bijgesteld en gevoed. De kanaalstad is nooit af. Zowel inhoudelijk als organisatorisch blijft het steeds een "work in progress". De visie en de bijhorende werking vormen een continu, voortschrijdend proces van debat en projectdefiniëring. De voorliggende publicatie maakt deel uit van dergelijk proces en is bedoeld als een uitgestoken hand naar alle betrokken actoren in het gebied om in het proces mee te stappen en samen initiatief te nemen.

David Vandecasteele, WVI

CANAL CITY– ORDINARY, EXTRA-ORDINARY AND OTHER

Contours of an open city in the making

This publication brings together the results of an eight day international design workshop, which took place in Izegem and Ingelmunster, West-Flanders, from Friday February 24th until Saturday March 4th, 2006. The workshop was a direct outcome of the 'Canal Link area study' which was conducted by a joint team of WVI (West Flemish Inter-municipal Organization) and OSA-KULeuven. This 'area study' was commissioned by the Province of West-Vlaanderen in the context of the European Interreg IIIB project Canal-Link. The 'area study' delineated a number of actions and projects which could contribute to the development of the recreational potential of the canal Roeselare-Leie and inscribed this specific agenda within an integrated vision for the improvement of the quality of the urban environment along the canal.

The five towns situated along the canal have no real tradition of regional cooperation. They do, however, increasingly function within an open network logic, which has brought home the direct effects of changes taking place well beyond their municipal boundaries. The actions and projects formulated in the 'Canal Link area study' conceive of these towns as component parts of an emerging open city along the canal, a 'Canal City' in the making. The workshop focuses on an important and central chapter in the development of this 'Canal City': the development of a regional park in-between the centers of Izegem and Ingelmunster. The park provides the concrete occasion to rethink the relationship of these towns to the canal.

The dominant mode of development in the region can best be described as 'accumulation' or, to paraphrase David Harvey, 'flexible accumulation', a process which has produced a finely grained, dispersed and variegated landscape. One finds the most unlikely combination of functions and atmospheres, this, however, within an overall landscape with very little ambition. We detect a context with plenty of opportunities and variations, yet rather ordinary in its general character, displaying mainly differences that make little difference.

Within the area under study, the process of accumulation exists in two different modes or modalities. The dominant form of accumulation takes place as part of the gradual transformation of a rural territory. This form of accumulation produces a gradual 'petrification' of the rural grid of highways, byways and dirt roads, alternated by bigger and smaller creeks that belong to the watershed of the Mandel river. The exception to

this gridded form of accumulation can be observed within the contours of the historical wetlands of the Mandel. Since the introduction of a railway and the canal within the valley in the middle of the 19th century, the land along river and canal has been, to a large extent, put to industrial use. Large portions of the river have been covered.

Originally, the valley of the Mandel and the meadowlands along it were an integral part of the flax production and the correlate textile industry. The river provided a convenient mode of transportation. The wet meadows along the river were used to bleach linen. The water of the river was needed to ret the stems of the flax, first in the shallow parts of the river and later in special tanks. The valley provided excess space which could easily be claimed. However, the development of that space required fairly structural investment in order to drain or dry the land. Historically we find a few larger estates within the valley, owned by rich folk who could afford to make this necessary pre-investment.

The consumption of the valley takes on a whole different scale and dimension through the progressive development of industrial infrastructure, and produces what could be designated as a 'canal-scape' with a specific atmosphere and character. This landscape, which takes shape within the contours of what used to be the wetlands of the Mandel, is extra-ordinary in its scale and contains elements of exceptional shape. In spite of its extra-ordinary dimension, is as commonplace as the finely grained and variegated landscape we find within the grid. It, first of all, shows another modality of an equally haphazard and utilitarian way of consuming the territory.

Within this canal-scape we find a number of places where the Mandel is still largely open and unaffected. Especially between Izegem and Ingelmunster a large portion of the valley has stayed open because part of the land there had been reserved for the extension of the N382, the main road which is to connect the industrial estates on the northern side of the Canal to the E17 highway further to the south. The definitive decision has been taken not to realize the N382 within this routing. Hence, the time is right to consolidate the remaining open space along the canal in-between the two towns. This open space is one of the truly exceptional spaces both within the canal-scape, as well as within the gridded structure of the larger territory.

The workshop proposes to understand this space not merely as a spatial anomaly, an exception within the landscape along the Canal, a fault line within the grid but to develop it as an interruption in the total consumption and 'privatization' of the territory. In concrete terms, this takes the form of a proposal to re-qualify the green enclave as a park for 'Canal City', a space which gives room not to the activities of 'everyday life',

but to those of the 'other days', sun- and vacation days. The park is a space where time is wasted. It defines a world of activities outside of the dominant entrepreneurial logic which has built this region, but presents a different entrepreneurial spirit, one of culture, feast and events, of collective spaces and clubs, shared spaces that collect groups with common ambitions. These activities do not simply consume the environment but contribute to a different collectively shared world. We see this park, in other words, as a new 'common' for the open city.

The different projects developed within the workshop seek to redefine the relationship between the valley (in its green or industrial shape) and the surrounding territory, between the canal and the urban communities living on its edge. The projects are presented in three chapters. A first chapter presents the project for the park itself. Two further chapters look at the relationship of Izegem and Ingelmunster respectively, to the canal in general and to the park in particular. The projects for Izegem and Ingelmunster define the head and the tail of the park. They insert the park within the fabric of these towns and vice versa. Apart from being concrete contributions to the development of this proposed park, the projects for Izegem and Ingelmunster are critical components that can and should be integrated within a more comprehensive development plan for these towns.

A park for 'Canal City'

The environment we have in mind when projecting a park within the green enclave in-between Izegem and Ingelmunster does not necessarily resemble a park in the classical sense of the word. Rather, the word park is adopted to describe a process of transformation which should gradually change the terms through which this space is defined and takes on the 'other' quality we seek to develop. The project takes the form of four concrete strategies, each of which defines another dimension or aspect of the park. Each strategy proceeds from a particular interpretation of what is already there to reframe that same reality within the context of the park.

Structure of paths: passing and staying

The gradual urbanization of the landscape in-between Izegem and Ingelmunster has left many of the old rural trails in place, however have left the network of secondary paths and dirt roads in a fragmented state. Most conspicuously we see a number of north-south trails which meet a dead end when they reach the canal or the valley of the Mandel. We propose to connect all these dead ends through a 'ring path' which will define the outer contour of the proposed park. Together with the existing tow path on either side of the canal, this ring path provides the basic infrastructure which will hold together the different component parts of the park.

Functional mosaic: beyond center-periphery

In the 60s and 70s, as part of the various welfare state programs, both Izegem and Ingelmunster, like most Belgian towns, built up their amenities and municipal facilities, a new swimming pool, a sport and cultural center, a stadium, a public library, new schools, new town offices, etc. These facilities are typically located in a ring around the old town centres within a centre/periphery logic. Today, the green space in-between Izegem and Ingelmunster which we begin to conceptualize as a regional park, consists of the overlapping peripheries of Izegem and Ingelmunster and partly contains the cloud of municipal facilities hanging around the two towns. The park provides a concrete opportunity to regroup these amenities and give them a second address within the park, thereby providing a concrete device to begin to share these functions within a network logic rather than continuing to see them as solely oriented to one town in particular.

The spaces around the canal define an internal periphery, containing a panoply of industrial uses. Within the contours of the green enclave between Izegem and Ingelmunster, there are several industrial buildings which have lost their industrial function or are to be relocated in the near or distant future. For these industrial buildings we propose a double strategy. Some of the older industrial buildings are appealing structures which we would like to adopt as 'follies' within the park. They could house the new spectrum of functions we wish to accommodate within the park. The other structures, often cheaply built and with a rather inconvenient footprint, should be inscribed within a new scenario which allows for some redevelopment (mainly residential) and returns a substantial portion of land to the valley of the Mandel, gradually restoring its water storage capacity. Within the chapters on Izegem and Ingelmunster, some of these redevelopment opportunities were studied in details, investigating the ways in which a residential landscape on the edge of the park could be developed while both respecting the atmosphere of the park and contributing to the definition of a new and clearer edge for the Mandel valley.

Land of opportunities: beyond public-private

The key aspect which will give the park its 'other' character is that it will provide space for an 'other' time, a different pace. In the park the rhythm of the weekend, of the holiday prevails. Time is wasted. Not the reproduction of the everyday, of making a living, of making it through the week, but rather the break, the feast, a special event sets the tone. The park adopts its own calendar combining exceptional events, the fishing competition, the yearly rock festival, with the weekly activities of the nature club active in the park, the exhibitions in a refurbished industrial building, the Sunday breakfast, etc.

We imagine the parks 'other' character to be the outcome of

a process of social co-production in which different sectors of 'civil society' are mobilized. Some of the old industrial structures that could be adopted as follies in the park can become the 'club houses' of different social, cultural, or nature-related organizations. Whoever is willing to commit time and effort can claim space in this park, as long as the proposed activities contribute to the overall vision of the park as a new 'common'.

Robust landscape: ecological densification

The park is an important part in a wider regional landscape because it is the lynch pin in the consolidation of both east-west as well as north-south related green structures. The landscape around Izegem and Ingelmunster is both ecologically and visually quite fragmented. We don't believe in a strategy that seeks to restore the open character or overall continuity of the regional landscape. Rather, we imagine a 'robust landscape' consisting of a number of larger landscape fragments that interrupt the finely grained texture of the dispersed settlement pattern. The park is part of this robust structure. We propose to 'ecologically densify' its structure, completing hedgerows, tree lines, wood fragments etc. Moreover, we propose to restore a looser water management regime for the valley of the Mandel, using the storage capacity of the river's historical wetlands. These shallow wetlands are the first to freeze in winter and provide safe areas for skating.

Izegem: along the tracks and on the quay

The structure of Izegem is marked by the same opposition between 'grid' and 'valley' that we recognize in the territory as a whole. The historical structure of the town is in fact a densification of the grid structure of the wider territory. The industrial development historically grafted upon the structures of canal and rail are situated in the immediate vicinity of the historical center, and present an important spatial reserve for its further development, as the older industrial parts become available for redevelopment. The workshop produced a three partite strategy to re-stitch the spaces on either side of the railway tracks.

The quay is defined as the 'baseline' for the flexible redevelopment of the industrial fabric between railway and canal. The structure of parallel plots, perpendicular to the quay is respected. New projects should be only minimally oriented towards the canal and maximally exploit the deeper portions of each plot through configurations that bridge the distance between railway and canal. On the other side of the canal, we propose a systematic renovation of the existing squares and open spaces, reinforcing their place within the gridded structure of the town. The two parts of the town are tied together through the development of a fluid continuous square within the space along the tracks.

This space is not intended as a classical square but rather defines an urban vestibula, a new point of entry into these two distinctive parts of the city. The excess space along the tracks is articulated through a spectrum of specific elements that are combined in different sequences and define a particular scale and atmosphere: the combination of soft and hard surfaces, the introduction of tall trees, the alternation of shaded and open areas, open and closed 'horizons'. The space collects and redistributes a number of movements along and across the tracks: the space functions as a 'green station', bundles all the car movements and collects pedestrian movements north south and redistributes these to provide an optimal connection between the old industrial fabric and the city center.

Within the context of the park between Izegem and Ingelmunster, this 'urban vestibula' defines the overlap between the city and what lies outside of it, giving an address in the park to a number of new functions that will face this new space: the new scouts facilities, the 'Shoe and Brush Museum', the railway station.

Ingelmunster: under the bridge and behind Main Street

Whereas in Izegem the valley of the Mandel has been filled with intensive industrial development in the heart of the town, in the center of Ingelmunster the valley and canal form a green enclave. This green core is very poorly integrated within the fabric of the town. Historically, Ingelmunster developed on the northern bank of the Mandel. The arrival of the train on the south bank produced a doubling of the settlement. Until today, Ingelmunster consists of two rather weakly integrated halves.

The town faces a number of opportunities which allow to rethink the place of the green enclave of the Mandel within the structure of the town and of the relationships between its northern and southern quarters. The bridge which connects both halves has to be raised to make the container terminal on the border of Izegem and Ingelmunster accessible for ships stacking three containers one above the other. The road Brugge-Kortrijk which passes over the bridge will be redesigned where it crosses through the center of the city, now that a bypass road has been created on the eastside of Ingelmunster. The section of the road can be adjusted to only accommodate local traffic. Finally, a number of industrial sites on the edge of the valley of the Mandel are available for redevelopment in the near future.

The current bridge over the canal already forms quite a barrier; simply raising the bridge will only reinforce this. Priority should therefore be given to a solution which gives maximal comfort to pedestrians and bikes. We, therefore, propose a bridge with the comfort, section and expression

of a bicycle bridge which can also be used by cars. Cars can make use of the bridge, but the section of the bridge is, first of all, designed to accommodate bikes and pedestrians.

The bridge is conceived of not so much as a passage over the canal, but rather as a bridge over the park which stretches from the station square on the south side to the current 'market square' on the northern side. The bridge follows a different trajectory than the old bridge, deviating from the route of the old thoroughfare. The original alignment of the road is pedestrianized and becomes a window onto the canal and onto the new public space that is developed on its banks.

The new bridge frees up a large open space underneath it, consisting of two lens-like spaces along the canal, the contours of which have been defined by the double curve in the old alignment of the canal. When it was first created, the canal steered in a double curve around the castle domain. On the southern side it touched the old station square. Here the curve has been filled and is currently zoned as a natural reserve. On the northern edge the old alignment corresponds with the shape of the current basin. The space along the canal is at present notoriously under-utilized. In its current shape the space in fact already has quite an interesting character and it is not difficult to imagine that as soon as it is better connected that this could become an interesting public square in the heart of the town. A first step in that direction could be to organize the weekly market in this space. At other times the space can also accommodate some of the excess parking, freeing up parking space in the current market square.

Ordinary, extra-ordinary and other

The 'Canal Link area study' which preceded this workshop argued that the canal should not be seen as the structural backbone of the region but rather provides a 'theatrical space' within which multiple landscape horizons coincide. Different dimensions of the region are co-present within the open space defined by the canal: the complex residential landscape of ribbons and subdivisions; the logistic machine-like landscape of industrial installations and infrastructures; the fragmented landscape of meadows, wetlands, wood fragments, valleys, topographical peculiarities. Through the development of a composite park both at the heart of and in between the two towns on either side, the workshop demonstrates the ways in which the space along the canal can become the platform to start a work of programmatic and spatial recombination, searching for new relations of correspondence within a context traditionally defined by indifferent paratactic constellations. Accumulation is traded for a logic of overlap and co-production, retroactively defining new connections between existing elements.

Concretely this results in projects that engage different scales,

various stakeholders and different time horizons, ranging from process oriented strategies that aim at the development of a particular type of activity within the confines of the park to precise interventions within the public realm which could place the park on the map and secure its structural relationship to IZEGEM and INGELMUNSTER. Each of the projects defined in this publication is relatively independent but should be understood as a fragmentary contribution to a coherent whole, a constructive contribution to 'Canal City'.

